

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Musta tulee isona yhtä vahva kuin dinosaurus”

Miten luovien toimintojen avulla voidaan rohkaista lapsia käyttämään mielikuvitustaan ja tukea heidän minätarinansa rakentumista?

Mattila, Heli
Vesänen, Mira

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Musta tulee isona yhtä vahva kuin dinosaurus”
Miten luovien toimintojen avulla voidaan rohkaista lapsia käyttämään mielikuvitustaan ja tukea heidän minätarinansa rakentumista?

Mattila Heli & Vesanen Mira
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Mattila Heli & Vesanen Mira

”Musta tulee isona yhtä vahva kuin dinosaurus”

Miten luovien toimintojen avulla voidaan rohkaista lapsia käyttämään mielikuvitustaan ja tukea heidän minätarinansa rakentumista?

Vuosi

2015

Sivumäärä

77

Opinnäytetyön päätavoitteena oli rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja tukea heidän minätarinansa rakentumista. Henkilökohtaisena pääoppimistavoitteena oli kehittyä ryhmänohjaajina ja tulevina lastentarhanopettajina. Aihe opinnäytetyölle syntyi työelämän tarpeiden, omien havaintojen, työelämäkokemusten ja kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti kahdelle eri päiväkotiryhmälle viitenä noin tunnin mittaisena toimintakertana, jotka nimettiin Taidekerhoksi. Toinen lapsiryhmä koostui Helsingin kaupungin päiväkodin esikouluikäisistä lapsista ja toisessa ryhmässä oli vuoropäiväkodin 4-5 -vuotiaita lapsia. Toimintatuokioissa hyödynnettiin luovia menetelmiä: kuvallista ilmaisua, draamaa, tarinankerrontaa ja valokuvausta.

Teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan työn keskeistä teoriaa minäkuvasta, minätarinan rakentumisesta, narratiivisuudesta ja kielen kehityksestä sekä tunneilmaisusta, lapsilähtöisyydestä ja taidelähtöisistä menetelmistä. Tavoitteiden saavuttamista arvioitiin arviointikysymysten avulla, omien havaintojen, työelämäohjaajien palautteen ja havaintojen sekä lapsilta saadun palautteen pohjalta. Voidaan todeta, että toiminnan ja henkilökohtaisen päätavoitteen saavuttamisessa onnistuttiin. Valitut menetelmät soveltuivat tavoitteiden saavuttamiseen. Toiminnan toteuttaminen kahdelle eri ryhmälle tuki tavoitetta kehittyä ryhmänohjaajina ja tulevina lastentarhanopettajina. Minätarinan rakentumista oli vaikea arvioida, mutta lasten unelmiin tutustumisen kautta päästiin luomaan heille tulevaisuusnäkyviä ja yhdenlaista minätarinaa.

Mattila Heli & Vesanen Mira

"When I grow up, I will be as strong as a dinosaur" How to encourage children to use their imagination and build their own narrative identity through creative methods?

Year	2015	Pages	77
------	------	-------	----

The main objective of this thesis was to encourage children to use their imagination and support them to create their own narrative identity. In addition the authors had the personal objective to develop as group instructors and future kindergarten teachers. The theme for the thesis developed from the needs of the work life, as well as the authors own observations, work life experiences and interests.

This functional thesis was implemented with an Art club that provided five creative lessons carried out in two different kindergarten groups. One of the groups consisted of pre-school children in a Helsinki city owned kindergarten and the other group consisted of 4-5 years old children in a part-time kindergarten. Creative methods utilized during the lessons were visual art, drama, storytelling and photography.

The essential theories of self-image, creation of narrative identity, language development, emotional expression, child based and art based methods are described in the theoretical framework. The achievement of the goals was evaluated through evaluation questions, the authors own perceptions, as well as feedback from both the instructors in the field and the children. Based on these evaluations the achievement of the goals was successful. In addition the used methods were suitable to achieve the goals. Implementing the activities to two different groups supported the aim of developing as group leaders and future kindergarten teachers. It was difficult to analyze the creation of narrative identity, but through exploring children's dreams it was possible to create perspectives to the future and build narrative identity.

Early childhood education, creative methods, self-image, narrative, imagination, dream, photography

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3	Teoreettinen viitekehys.....	9
3.1	Minäkuva, minäkäsitys ja itsetunto	10
3.2	Unelmat ja haaveet osana minätarinaa	11
3.3	Narratiivisuus, kielen kehitys sekä tunneilmaisu	12
3.4	Omaelämäkerrallisuus ja minätarinan luominen	13
3.5	Lapsilähtöisyys.....	14
3.6	Taidelähtöiset menetelmät	15
4	Opinnäytetyön toteutus.....	17
4.1	Opinnäytetyöprosessi	18
4.2	Tutustumiskäynnit	19
4.3	Menetelmälliset ratkaisut.....	20
4.4	Taidekerho alkuun omien unelmien etsimisellä	22
4.5	Mielikuvitusta ja draamaa	25
4.6	Omaan itseen tutustumista.....	29
4.7	”Jos kaikki olisi mahdollista, olisin...”	32
4.8	Ylpeinä loppunäyttelyssä	36
5	Tulosten arviointi ja dokumentointi	39
5.1	Palautteet lapsilta	40
5.2	Tavoitteiden saavuttaminen	41
5.2.1	Toiminnan tavoitteet	41
5.2.2	Henkilökohtaiset oppimistavoitteet.....	43
5.2.3	Päämäärät	44
6	Opinnäytetyön eettiset kysymykset	44
6.1	Toiminnan etiikka	45
6.2	Ohjaamisen etiikka	46
6.3	Opinnäytetyön luotettavuus.....	48
7	Pohdinta	49
7.1	Aiheen ajankohtaisuus ja tärkeys	50
7.2	Lapsilähtöisyys toiminnan periaatteena.....	51
7.3	Normien vaikutus lapsiin ja ohjaajuuteen	51
7.4	Oma ammatillinen kehittyminen	52
7.5	Yhteiskunnallinen merkitys.....	53
	Lähteet	55
	Kuvat	57
	Liitteet.....	58

1 Johdanto

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön. Toteutimme kahdelle eri päiväkotiryhmälle viisi luovaa toimintakertaa, joiden kautta pyrimme rohkaisemaan lapsia mielikuvituksen käyttöön ja tukemaan heitä heidän minätarinansa luomisessa. Toiminnan taustalla vaikutti päämäärä tukea lapsen myönteistä minäkäsitystä. Toteutukset tapahtuivat kahdessa eri päiväkodissa, joista toinen oli Helsingin kaupungin päiväkotiryhmä ja toinen yksityinen vuoropäiväkotiryhmä. Toinen ryhmistä koostui esikouluikäisistä lapsista ja toinen 4-5-vuotiaista lapsista. Tärkeänä henkilökohtaisena oppimistavoitteena oli kehittyä ryhmänohjaamisessa sekä tulevana lastentarhanopettajina. Tätä tavoitetta tuki valintamme toteuttaa Taidekerhotoimintaa kahdessa eri päiväkodissa kahdelle eri lapsiryhmälle. Näin meidän oli mahdollista saada oppimiskokemuksia monipuolisemmin sekä kehittää omaa toimintaamme eri toteutusten välillä.

Opinnäytetyön aihe nousi työelämän tarpeista ja omista kokemuksistamme työelämässä sekä kiinnostuksen kohteistamme. Työelämässä saamiemme kokemusten pohjalta syntyi idea opinnäytetyöllemme, jota lähdimme työstämään yhteistyössä työelämän kanssa. Koimme yhdessä työelämän kanssa aiheen olevan merkityksellinen ja työelämää hyödyttävä. Lapsen minäkäsityksen tukeminen varhaisessa vaiheessa luo pohjaa terveen itsetunnon kehitykselle ja siksi siihen on kiinnitettävä huomiota lapsen varhaiskasvatuksessa. Suoritamme molemmat lastentarhanopettajan pätevyyden ja lisäksi olemme syventyneet opinnoissamme luoviin toimintoihin. Halusimme hyödyntää luovaa osaamistamme opinnäytetyössämme ja kehittää työelämävalmiuksiamme tulevana lastentarhanopettajina.

Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen tarkoittaa kasvatuspäämääränä sitä, että jokainen lapsi oppii ottamaan muita huomioon ja välittämään toisista. Lapsi suhtautuu myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin. Varhaiskasvatus luo omalta osaltaan edellytyksiä hyvän yhteiskunnan ja yhteisen maailman muodostumiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

Työn tarpeellisuutta tukee se, että mukana olevan esikouluryhmän toimintasuunnitelmassa mainitaan toimintavuoden kehittämiskohteena lasten vuorovaikutustaidot. Tämä on valittu kehittämiskohteeksi, koska ryhmässä on useita lapsia, joilla on haasteita oman toiminnan ohjauksessa, itsetunnossa, toisten huomioonottamisessa ja vuorovaikutustaidoissa. (Esiopetussuunnitelma 2014.) Nämä teemat löytyvät myös valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Mielestämme hyvien vuorovaikutustaitojen omaaminen on erittäin tärkeää tänä päivänä ja tätä ominaisuutta arvostetaan sekä koulu- että työelämässä. Hyvien sisäisten ja ulkoisten vuorovaikutustaitojen kautta pystytään luomaan selkeämpää ja realistisempaa pohjaa mielenkuvalle, tukea itsetuntoa ja luoda minätarinaa. Jotta toisten ihmisten tunteita opitaan tun-

nistamaan ja käsittelemään, tulee ensin tunnistaa omat tunteensa ja mielensisäinen maailmansa (Goleman 1997, 145).

Aluksi kuvaamme opinnäytetyömme tarkoitusta ja tavoitteita sekä aiheen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä. Teoreettisessa viitekehyksessä avaamme opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä, aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia sekä työmme teoreettista pohjaa. Tämän jälkeen kerromme siitä, miten toteutimme toiminnallisen opinnäytetyömme ja kuinka arvioimme toiminnan tuloksia. Lopuksi pohdimme vielä työmme luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä teemoja. Päätämme työn pohdintaosuuteen, jossa tarkastelemme opinnäytetyöaiheen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä, lapsilähtöisyyden toteutumista, normien vaikutuksia lapsiin ja ohjaukseen, omaa ammatillista kehittymistä sekä yhteiskunnallisia kysymyksiä.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme päämääränä oli luovilla toiminnoilla tukea lapsen minäkäsitystä ja sen kehitystä sekä uskoa itseän. Päämäärät antoivat suuntaa toiminnallemme, mutta eivät kuitenkaan olleet varsinaisia toiminnan tavoitteita. Viiden toimintakerran aikana ei ollut mahdollista saavuttaa näitä taustalla vaikuttavia päämääriä. Toiminta saattoi kuitenkin vaikuttaa päämääriin positiivisesti, mutta vaikutusten arviointia oli mahdotonta tehdä tämän opinnäytetyön puitteissa.

Nimesimme ohjaamamme toiminnan Taidekerhoksi, jotta nimi kuvaisi toimintaa lapsille ja vanhemmille mahdollisimman hyvin. Toimintatuokioissa hyödynsimme kuvallista ilmaisua, draamaa, tarinankerrontaa ja valokuvausta. Pääavoitteenamme oli rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja tukea heitä heidän minätarinansa luomisessa. Uskoimme tämän tavoitteen saavuttamisen olevan mahdollista ja vaikuttavan positiivisesti myös lapsen minäkäsitykseen. Tavoitteen toteutumista arvioimme alla esitettyjen välitavoitteiden kautta.

Pohjan pääavoitteenamme saavuttamiselle loivat välitavoitteet, joilla tarkoitamme pääavoitteiden alavoitteita. Jotta pääavoitteenamme toteutui, oli välitavoitteen turvallisesta, hyväksyvistä ja kannustavasta ilmapiiristä toteuduttava. Toisena välitavoitteenamme pyrimme antamaan lapsille onnistumisen kokemuksia ja näiden positiivisten kokemusten kautta vaikuttamaan siihen, että lapset uskaltautuivat heittäytymään mukaan toimintaan. Kolmantena välitavoitteenamme oli, että lapset oppivat sanoittamaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan.

Taidekerhoon osallistuneet lapset olivat meille entuudestaan tuttuja, mikä helpotti hyvän ilmapiirin luomista ja tavoitteiden saavuttamista. Meiltä löytyy työkokemusta molemmista päiväkodeista ja lapsiryhmistä. Toinen meistä on työskennellyt esikouluryhmässä lastentarhanopettajana ja toinen vuoropäiväkodissa harjoittelijana ja tämän jälkeen sijaisena. Jotta

lapset pääsivät tutustumaan molempiin meistä, vietimme toimintaa edeltävänä päivänä aikaa kummassakin lapsiryhmässä.

Henkilökohtaisena pääoppimistavoitteena meillä oli kehittyä ryhmänohjaajina ja tulevina lastentarhanopettajina. Tämän päätavoitteen yhtenä välitavoitteena oli lisätä teoreettista tietämystämme liittyen aiheeseen. Toisena välitavoitteenamme oli saada kokemuksia taidelähtöisten menetelmien käytöstä sekä varmuutta näiden menetelmien käyttöön. Toiminnallisen osuuden toteuttaminen kahdessa eri ryhmässä sen sijaan, että toimintaa olisi toteutettu vain yhdelle ryhmälle, tuki henkilökohtaisia oppimistavoitteitamme. Kahden toteutuksen kautta saimme kaksi eri ohjauskokemusta kahden eri lapsiryhmän osalta. Pystyimme kehittämään omaa toimintaamme ohjauskertojen välillä saamiemme kokemusten kautta. Kuvan 1 avulla olemme pyrkineet havainnollistamaan toiminnan tavoitteita, henkilökohtaisia tavoitteitamme sekä toiminnan päämääriä (kuva 1).

Kuva 1: Opinnäytetyön tavoitteet ja päämäärät

Arviointikysymysten kautta selvitimme onnistumistamme asettamissamme tavoitteissa. Seuraavien kysymysten kautta arvioimme sitä, saavutimme hyväksyvän, kannustavan ja turvallisen ilmapiirin. Onnistuimmeko luomaan turvallisen, kannustavan ja hyväksyvän ilmapiirin toimintakerroillemme? Mikä edisti ja mikä heikensi ilmapiiriä? Auttoivatko ja kannustivatko lapset toisiaan, uskalsivatko he kertoa omista ajatuksistaan. Miten ilmapiiri näkyi?

Toista välitavoitettamme, onnistumisen kokemuksia ja heittäytymistä, arvioimme seuraavilla kysymyksillä. Saivatko lapset onnistumisen kokemuksia? Näyttivätkö lapset siltä, että he naut-

tivat toiminnasta? Miten nämä näkyivät? Olivatko lapset tyytyväisen oloisia tuotoksiinsa ja itseensä? Uskalsivatko he heittäytyä mukaan toimintaan vai olivatko he arkoja?

Kolmas välitavoittemme oli, että lapset oppivat sanoittamaan omia tunteitaan ja ajatuksiinsa. Tätä tavoitetta arvioimme seuraavilla kysymyksillä. Osasivatko lapset kertoa omista ajatuksistaan ja tunteistaan? Oliko heille haastavaa kertoa omista tuotoksistaan? Kertoivatko lapset asioista pintapuolisesti vai pohtivatko he asioita syvällisemmin? Tarvitsiko ohjaajien esittää lisäkysymyksiä?

Päätavoitettamme, rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja tukea heitä heidän minätarinansa rakentumisessa, arvioimme seuraavasti. Keksivätkö lapset unelmia, haaveita ja tulevaisuuskuvia? Pystyivätkö he kuvittelemaan itsensä erilaisiin tarinoihin ja rooleihin? Rakentui-ko lapsille prosessin aikana minätarinaa? Löysivätkö he vahvuuksia itsestään ja alkoivatko he uskoa omiin mahdollisuuksiinsa?

3 Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä olemme esitelleet lyhyesti aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja avanneet opinnäytetyömme keskeisiä teoreettisia käsitteitä. Puhumme minäkuvasta, minäkäsityksestä sekä itsetunnosta ja sen tukemisesta, jotka liittyvät keskeisesti työmme taustalla vaikuttavaan päämäärään tukea lapsen minäkäsitystä. Tämän jälkeen kerromme unelmista ja haaveista osana minätarinaa sekä narratiivisuudesta. Lopuksi kuvaamme lapsilähtöisyyttä sekä taidelähtöisiä menetelmiä. Nämä teemat liittyvät vahvasti toiminnallisen opinnäytetyömme prosessiin sekä päätavoitteeseemme rohkaista lapsia käyttämään mielikuvitustaan sekä tukea heitä heidän minätarinansa rakentamisessa.

Opinnäytetyöaiheeseemme liittyviä aiempia tutkimuksia on tehty jonkin verran. Marjatta Bardy kuvaa Syreenin Taimi-projektissa 2001- 2003 Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen, taiteen voimaa syrjäytymisen ehkäisemisessä (Bardy 2002). Samassa projektissa myös Virpi Vesänen-Laukkanen ja Mari Martin ovat kirjoittaneet omaelämäkerrallisesta työkentelystä, johon liittyvät keskeisinä teemoina unelmat ja positiivisten visioiden luominen (Vesänen-Laukkanen & Martin 2002). Näitä teorialähteitä olemme hyödyntäneet toimintamme pohjana ja kerromme niistä lisää teoriaosuuden yhteydessä.

Tarja Pääjoki on tutkimuksessaan Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa pohtinut monikulttuurista taidekasvatusta, taideopetusta ja taidetta kohtaamispaikkana (Pääjoki 2004). Lisäksi Sinikka Rusanen on väitöstutkimuksessaan Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen syventynyt taidekasvattajan rooliin varhaiskasvatuksessa sekä opiskelijoiden rooliin tulevana taidekasvattajina (Rusanen 2007).

3.1 Minäkuva, minäkäsitys ja itsetunto

Minäkuva on ihmisen pysyvä käsitys siitä, millainen hän on. Se on niiden ominaisuuksien, toimintojen ja päämäärien kokonaisuus, joiden avulla ihminen kuvaa itseään. Tätä käsitystä eivät muuta hetkittäiset mielialan muutokset. Jos ihmisen minäkuva vaihtelee ratkaisevasti eri päivinä, katsotaan tämä merkinä persoonallisuuden ongelmista ja jopa psyykkisistä häiriöistä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 30, 97.)

Minällä taas tarkoitetaan kaikkea sitä, minkä ihminen itse kokee minuna, ihmisen omaa kokemusta persoonastaan. Minän määritteleminen ei ole yksinkertaista, koska ei ole mitään yksiselitteistä ja mitattavissa olevaa minää. Minän puuttuminen on helpompi havaita kuin minuuden olemassaolon todistaminen. Kun ihmiseltä puuttuu minuuden tunne, hän ei enää tunne itseään ja ajatuksiaan omikseen, vaan kokee oman persoonansa vieraaksi. Minä jakautuu kolmen eri osaan: yksityiseen minään, sosiaaliseen minään ja ihanneminään. (Keltikangas-Järvinen 1994, 97-98.) Opinnäytetyössämme keskityimme lähinnä sosiaalisen minän ja ihanneminän tutkimiseen.

Minä muodostuu kertomuksista itsestä. Elämäntarina on tärkeä osa minuutta, sillä ilman sitä minä ei voi kehittyä. Huonoin vaihtoehto on, että kertomusta ei ole ollenkaan. Tarinallisuus voi auttaa lasta kohtaamaan menneisyyden kokemukset ja yhdistämään kadonneita elämänoasia. Tätä kautta omaa identiteettiään voi eheyttää tulevaisuudenrakentamiseksi. (Barkman & Virtanen 2002, 27.)

Itsetunto on osa minäkuva. Se on käsitteenä haastava. Se on sisäinen, näkymätön ominaisuus, mutta näkymättömydestään huolimatta sillä on valtava merkitys ihmisen elämässä. Oikeastaan itsetunto on eräänlainen ajatus ihmisen mielessä ja koska se on ajatus, se on koko ajan muuttuva. Itsetunto on jatkuvasti läsnä ja vaikuttaa ihmiseen, hänen toimintaansa, olemukseensa ja ajatuksiinsa sekä myös siihen, miten muut näkevät hänet ja suhtautuvat häneen. (Cacciatore, Korteniemi- Poikela & Huovinen 2008, 12, 97.)

Lapsen itsetunto näkyy usein hänen olemuksestaan. Jos lapsi on saanut hyvän perustan itsetunnolle, hän arvostaa itseään ja tämä viestittyy hänen olemuksestaan. Silloin muutkin alkavat kohdella häntä samalla tavalla, arvostavasti. Itseänsä arvostava, ystävällisen oloinen ihminen saa helpommin ystäviä ja hyvää kohtelua. Kun lapsi on tasapainossa itsensä kanssa, hänellä ei ole tarvetta alistaa muita. Silloin hän osaa odottaa omaa vuoroaan eikä muiden lasten kanssa synny niin helposti kinaa ja kiusaa. (Cacciatore ym. 2008, 14-15.)

Leikki-ikässä lapsi haluaa tulla kuulluksi ja nähdyksi. Pieni lapsi kokee olevansa huono, jos hän kokee usein epäonnistumisia ja moitteita. Lapsi tuntee olevansa hyvä, jos hänen mielikuvituksen tuotoksia arvostetaan ja hänen kanssaan ihastellaan esimerkiksi hiekkakakkuja ja kaste-matoja. Lapsi tulee kohdata aidosti ja iloisesti ja kiukkukohtauksiin tulee suhtautua asiallisen turvallisesti. Leikki-ikäistä ei voi kehua liikaa. Lapselle voi sanoa esimerkiksi ”Mikä upea ballerina!” tai ”Oletpa sinä varsinainen supermies!” (Cacciatore ym. 2008, 262.)

Esiopetuksen yhtenä tavoitteena on ohjata ja kannustaa lapsia käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetuksen suunnittelussa tulisi huomioida se, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä omia kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvista vaiheista eli suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Toiminnan lähtökohtana tulisi olla lasten kokemukset. Lapsia tulisi rohkaista kertomaan ideoitaan, kokemuksiaan ja toiminnassa heränneitä tunteita. Yhteisen tekemisen tulisi näkyä läpi prosessin. Myös toiminnan tuotoksia on tarkoitus tarkastella yhdessä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 21-22.)

Taidekerhon toiminta rakennettiin lapsilähtöisesti, lapsen tuottaman ajatuksen ympärille. Tarkoituksenamme ohjaajina oli tukea lasta löytämään omia vahvuuksiaan, unelmiaan ja rohkaista lasta työskentelemään näiden parissa. Koska lapsen itsensä tuottamat asiat olivat prosessin joka vaiheessa keskiössä, sai lapsi kokemuksen eri prosessin vaiheista. Toimintoja tehtiin osin itsenäisesti, yhdessä ohjaajien kanssa sekä muiden pienryhmän lasten kanssa.

3.2 Unelmat ja haaveet osana minätarinaa

Tärkeä osa lapsen itsetunnon tukemista on rakentaa lapselle minätarinaa, jonkinlaista alkua ja jatkumoa tulevaisuuteen. Arjen haasteiden vastapainoksi lapsi kaipaa tulevaisuuden toiveita ja unelmia, jotka vievät kohti aikuisuutta ja auttavat jaksamaan arjessa. On mukava odottaa ja unelmoida jostakin. Lapselle usein esitetty kysymys: ”Mikä sinusta tulee isona?” on lapselle tärkeä. Vastauksella ei juuri ole merkitystä. Itse kysymys on tärkeä, sillä se kertoo, että lapsi voi itse vaikuttaa tulevaisuuteensa. Hän voi päättää, mikä hänestä tulee isona. Vastatesaan kysymykseen lapsella on jokin positiivinen mielikuva itsestään isona. (Cacciatore ym. 2008, 251-253.) Koemme, että lapsen usko omaan unelmaan ja usko omaan itseeseen ovat kantavia voimia tulevaisuutta ajatellen. Ne auttavat lasta rakentamaan myönteistä minäkuvaa ja tästä syystä opinnäytetyössämme keskeisessä osassa ovat lapsen unelmat ja haaveet osana minätarinaa.

Jos lapsi ei osaa kertoa unelmistaan tai haaveistaan, on etsittävä yhdessä lapsen kanssa haaveita, toiveita ja unelmien alkuja. Niihin on uskottava yhdessä, jotta niitä voisi alkaa kasvat-taa ja vahvistaa. Aikuinen voi nostaa esille lapsen vahvuuksia ja ehdottaa asioita. ”Sinustahan

voisi tulla hyvä näyttelijä, kun olet niin paljon esillä ja äänessä etkä yhtään jännitä esiintymistä!” Aikuisen on opetettava lapsi unelmoimaan. (Cacciatore ym. 2008, 254.)

Kaikilla lapsilla ei kuitenkaan ole haaveita eikä mitään mukavaa odotettavaa. Osalla lapsista on heikko ja haavoittuva minäkuva, jolloin unelmien rakentaminen ei ole helppoa. (Cacciatore ym. 2008, 254.) Mietimme toimintaa suunniteltaessa, mitä teemme jos toiminnassamme mukana olevista lapsista joku ei uskalla tai halua kertoa omista unelmistaan tai haaveistaan tai jos hänellä ei ole sellaisia. Meitä auttoi se, että tunsimme lapset entuudestaan ja näin ollen tiesimme, missä he ovat hyviä ja mistä he pitävät. Pystyimme esittämään lapselle lisäkysymyksiä ja johdatella häntä löytämään omia vahvuuksiaan ja mahdollisuuksiaan. Minätarinaa lähdimme luomaan ”mitä jos” tai ”mä voisin olla” ajatusleikkien kautta. Draamaharjoitusten avulla kokeilimme erilaisia hahmoja sekä tilanteita ja näin herätellä mielikuvitusta.

3.3 Narratiivisuus, kielen kehitys sekä tunneilmaisu

Tarinallisuutta voidaan käyttää osana lapsi-, nuoriso- ja perhetyötä. Lasten ja nuorten maailman satujen ja tarujen käyttö ammatillisessa työssä heidän kanssaan on hyvä tapa lähestyä haastavia tilanteita ja vaikeita kokemuksia. (Kuukasjärvi ym. 2011, 12.) Yhtenä opinnäytetyömme tavoitteena oli, että lapset oppivat sanoittamaan ajatuksiaan ja tunteitaan. Tämän tavoitteen saavuttamisessa hyödynsimme tarinallisuutta ja minätarinaa. Tavoitteeseen liittyivät keskeisinä kielen kehitys ja lapsen tunneilmaisu kielen avulla.

Kielen avulla tulkitsemme maailmaa, pystymme kertomaan tapahtumista sekä niissä syntyneistä ajatuksista. Kielen avulla voimme antaa tapahtumille merkityksiä. Kieltä välineenä käyttäen ihminen ymmärtää omaa elämäänsä ja kertoo itsestään, tapahtumista ja kokemuksista sekä näiden tulkinnoista luoden tarinoita. Kieli on identiteetin välittäjä eli identiteetti on tarina, jonka henkilö itse on kertonut tai joku muu hänen elämästään. Lapsen identiteetin, kielenkehityksen, ajattelun ja mielikuvituksen muotoutumisessa itsestä kerrotut kertomukset ovat isossa roolissa. Vuorovaikutuksen kautta tarinat elävät ja saavat uusia merkityksiä. Dialogin kautta lapsi voi rakentaa sillan menneen ja tulevan välille. (Hujala & Turja 2012, 103-105.)

Lapsen kieli kehittyy leikeissä ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Aikuisten antama kielenkäyttömalli on lapsen kielen kehityksen kannalta tärkeä. Tämän takia päiväkodeissa tulisi-kin pysähtyä miettimään, millä tavalla kieltä lasten kanssa käytetään. Käytetäänkö kieltä ohjaamisen lisäksi myös tunteiden ilmaisemiseen ja ilmaisuun? Kielen avulla voimme välittää toisillemme havaintojamme, tunteitamme ja ajatuksiamme. Sanojen ja lauseiden tulkintaan vaikuttavat pelkän kielen lisäksi äänensävyt, ilmeet, eleet ja keskustelutilanne. (Keskinen 2004, 211.) Opinnäytetyössämme keskeisessä osassa on kielen käyttö nimenomaan tunteiden

ja ajatusten ilmaisussa. Osa mukana olevista lapsista on maahanmuuttajataustaisia, mikä tuo omat haasteensa kielen käyttöön tunteiden ja ajatusten ilmaisussa.

Itseään voi ilmaista muutenkin kuin sanoin ja luovat toiminnot voivat olla kieli ilmaista itseä sekä ympäröivää maailmaa. (Austring & Sorensen 2012, 14.) Toiminnallamme pyrimme myös siihen, että se tarjosi vaihtoehtoisen kielen lapsille ilmaista itseään esimerkiksi kuvan ja draaman kautta.

Lapsen kielelliseen kehitykseen liittyy keskeisesti tunneilmaisu. Tunneäly ja tunneilmaisu kehittyvät kommunikaation kautta ja sille tulisi antaa tilaa. Näiden taitojen harjoittamisessa auttavat kiireetön ilmapiiri, aikuisen kiinnostus lasta kohtaan ja aikuisen antama rohkaisu. Kielen ja vuorovaikutuksen kehittämisessä voidaan hyödyntää erilaisia pelejä. Lapsen kanssa voidaan myös katsella kuvia ja kirjoja, nimetä asioita ja keskustella niistä. Lapsen on hyvä antaa kertoa niistä asioista, jotka hän sillä hetkellä kokee itselleen merkittäviksi ja jotka mietityttävät häntä. (Keskinen 2004, 219.)

3.4 Omaelämäkerrallisuus ja minätarinan luominen

Omaelämäkerrallisuudessa katse siirtyy elettyyn elämään ja tulevaisuuteen, johon voidaan luoda näkymiä taiteen keinoin. Omaelämäkerrallinen työskentely mahdollistaa muutoksen, sillä siinä keskitytään omakohtaisuuteen ja tunteiden työstämiseen, jolloin jopa unelmat voivat saada uusia muotoja. Kun ihminen on valmis jakamaan oman tarinansa, kohtaamisista tulee merkityksellisiä ja aiempaa rohkeammat valinnat mahdollistuvat ja lisääntyvät. Tarinan kuuntelija ohjaa myös kertomusta toiveillaan ja tarkentavilla kysymyksillään. Tarinan kuuntelijan pitääkin antaa aikaa ja tilaa sekä olla kertomukselle ja tunnelmalle herkkä. (Kuukasjärvi ym. 2011, 37.)

Taiteen yksi arvo on se, että sen kautta unelmat on mahdollista tehdä näkyviksi. Tätä voidaan toteuttaa leikin ja kuvittelun kautta. Taiteen keinoin voidaan hyödyntää lapsen kokemusvarastoa ja näin luoda uusia näkymiä tulevaisuuteen sekä kasvattaa lapsen unelmavarastoa. Omaelämäkerrallisessa työskentelyssä omasta elämästä kerrotaan kuvan tai draaman kautta. Oleellista on, että omaa tarinaa voidaan peilata muiden esittämien kysymysten ja kommenttien avulla. Merkityksellistä ei ole se, onko tarina totta, vaan omien havaintojen, tunteiden ja kokemusten tunnistaminen. Taiteen hyödyntäminen mahdollistaa toden, fiktion ja mahdollisuuksien sekoittamisen. (Vesänen-Laukkanen & Martin 2002, 17-19.)

Kuva ja draama voivat täydentää toinen toistaan omaelämäkerrallisessa työskentelyssä. Teatteri ja draama ovat keinoja virittäytyä kuvalliseen ilmaisuun. Draaman kautta omaa elämää voidaan tutkia kollektiivisesti, mutta kuvallinen työskentely mahdollistaa itsen keskittymi-

sen. (Vesanen-Laukkanen & Martin 2002, 23.) Oman opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa olemme pyrkineet käyttämään niin draamaa kuin kuvaa siten, että toiminta linkittyisi hyvin yhteen ja toimisi Vesanen-Laukkanen ja Martinin 2002 sanojen mukaan virittäjänä toinen toisilleen.

Oman elämäntarinan hahmottaminen on tie tunteiden ja muistojen käsittelyyn. Kun tapahtumia ja kokemuksia ilmaistaan itselle tai jaetaan muille, oma elämäntarina muodostuu. (Barkman & Virtanen 2002, 26.) Opinnäytetyössämme minätarinan muodostaminen kohdistui tulevaisuuteen. Halusimme erilaisilla toiminnoilla luoda visioita ja mahdollisuuksia tulevaisuuteen ilman rajoittavia tekijöitä siitä, mikä on todellisuudessa mahdollista. Minätarinan muodostamisen kannalta oli oleellista, että lapset sanoittavat ja kertovat omia ajatuksiaan itselleen ja jakavat niitä muille.

Oman minätarinan jakaminen muille ei ole helppoa ja lasten kanssa työskennellessämme tulemmekin kiinnittämään huomiota siihen, että kaikilla olisi turvallinen olo jakaa omia ajatuksiaan. Meidän tehtävämme ohjaajina oli tukea lapsia, kannustaa heitä ja luoda ryhmään hyväksyvää ilmapiiriä, joka mahdollisti erilaisten minätarinoiden jakamisen. Meidän tuli myös hyväksyä se, jos joku lapsista ei ollut vielä valmis jakamaan omaa tarinaansa.

Tarinallinen lähestymistapa on yksi tapa tarkastella omaa elämää ja elämäntarinaa. Jokainen poimii omaan elämäntarinaansa itselleen merkitykselliset asiat. Tarinoiden kertomisen kautta voi tehdä tutustumismatkan itseän. Yksi keino päästä lähemmäs itseään ja saada haltuun oma minä, on se, että pysähtyy kuuntelemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan. Jotta ihminen voi olla oman elämänsä päähenkilö, hänen on löydettävä minätarinaa tunneyhteys ja jonkinlainen tulkinta. Oman minätarinan hyväksyminen on ikään kuin sama kuin oman itsensä hyväksyminen. (Kuukasjärvi ym. 2011, 36-38.)

3.5 Lapsilähtöisyys

Ympäröivän maailman jäsentäminen vahvistaa lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja sekä myönteistä minäkuvaa. Itsensä ja ympäröivän maailman tutkiskelu sekä tulkinta vahvistuvat erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Esiopetuksen yhtenä tarkoituksena onkin kehittää lasten ilmaisua erilaisia taideaineita hyödyntäen, kuten musiikkia, kuvataiteita, suullista ja kehollista ilmaisua harjoittelemalla. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 21.) Toiminnan pääpaino oli kuvallisessa ja draamallisessa ilmaisussa. Työmme tarkoitusta ja taustaa tukee valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi Opetushallituksen tekemä esiopetuksen suunnitelma, jossa on kuvattu yllä mainittuja opetuksen yhteisiä tavoitteita ja oppimiskokonaisuuksia.

Erilaisin ilmaisun keinoin lasten mielikuvituksesta nousevia asioita tai heidän kokemuksiaan voidaan työstää yhdessä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22). Toiminnan aikana pyrimme selvittämään sitä, miten lapsi näkee ja kokee itsensä. Lisäksi olimme kiinnostuneita siitä, millaisena lapsi haluaisi nähdä itsensä ja millaisia unelmia sekä haaveita lapselta nousi esiin. Kun olimme yhdessä kartoittaneet unelmaa, lähdimme työskentelemään sen ympärillä sekä vahvistamaan lapsen kokemusta itsestään ja mahdollisuuksistaan.

Lapsia ohjattiin kuvaamaan ja selittämään ajatuksiaan liittyen tuotoksiinsa. Kuvataiteen tuotoksia tulkittaessa voidaan kiinnittää huomiota muun muassa väreihin, muotoihin, tekijään ja hänessä heränneisiin tunteisiin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.) Oli oleellista, että lapsi sanoitti itse tuotoksiaan ja kertoi tunteistaan, joita nousi esiin prosessin aikana. Toiminnan tuloksia ja tavoitteita sekä niiden toteutumista arvioimme yhdessä lapsen kanssa. Lasta kannustettiin avaamaan omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan sekä arvioimaan prosessia ohjaajan avustuksella. Tarkemmin syvennyimme toiminnan tavoitteiden toteutumiseen lapsen kanssa käytävässä loppuhaastattelussa. Lapsilähtöisyyden toteutumisesta työsamme kerromme lisää pohdintaosuudessa.

3.6 Taidelähtöiset menetelmät

Taiteen kautta lapsi voi kokea mielikuvitusmaailman, jossa leikistä tulee todellisuutta ja kaikki on mahdollista. Taiteellinen kokemus ja sen intensiivisyys virittävät lapsen toiminnallisuuden ja tempaa mukaan taiteen tekemiseen. Taidetta tehdessä lapsi kokee oppimisen iloa, taiteellista draamaa, muotoja, ääniä, värejä, tuoksua, tuntemuksia ja eri aistialueiden kokemusten yhdistelmiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23.)

Lapsi nauttii taiteesta ja erilaisista ilmaisutavoista yksin tehdessään kuin myös osallistuessaan ryhmässä tehtäviin tuotoksiin. Lapsi kehittyy taiteellisen kokemuksen ja tekemisen kautta yksilönä sekä ryhmän jäsenenä. Kasvattaja voi hyödyntää taidetta välineenä kasvaa ihmisenä. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005, 24-25.) Opinnäytetyössämme taiteellisen toiminnan kautta meillä olikin tarkoituksena tukea lasten kehitystä yksilöinä, ryhmän jäsenenä ja ihmisinä.

Kuvataidekasvatuksen tarkoituksena varhaisiässä on kasvattaa lasta taiteen avulla ja taiteeseen. Olennaista on lapsen kokonaisvaltainen kasvu, vaikka usein toiminnassa keskitytäänkin esteettiseen asennoitumiseen ja luovuuden kehittämiseen. Luovuuden kehittämisessä asenteilla ja prosessilla on suurempi merkitys kuin lopputuloksella. Luovaan prosessiin kuuluu virittelyvaihe, joka sisältää elämyksiä, jotka taas herättävät moniaistisia mielikuvia ja herättävät tunteita. Mielikuvitus ei synnytä mitään tyhjää, vaan mielikuvat perustuvat todellisuudesta tehtyihin havaintoihin. Mielikuvat ovat tärkeitä aineksia kuvallisessa työskentelyssä.

Kuvallisessa työskentelyssä havaintoja ja mielikuvia pyritään tekemään näkyväksi. (Ruokonen ym. 2009, 48-49.)

Toiminnallisessa ja kokemuksia antavassa kuvataidetoiminnassa lapsi eläytyy, leikkii, tarinoi, soveltaa ja kokeilee. Lisäksi lapsi voi myös havainnoida ympäristöään sekä jäsentää kokemuksiaan kuvallisesti. (Ruokonen ym. 2009, 49.) Toiminnallisen opinnäytetyöprosessimme aikana pyrimme herättelemään lasten mielikuvitusta ja kannustamaan lapsia työstämään omia havaintojaan ja mielikuviaan ja muuttamaan niitä kuvalliseen muotoon. Halusimme innostaa lapsia löytämään omia unelmiaan ja haaveitaan ja tehdä niitä näkyviksi yhdessä lasten kanssa. Myös innostuminen vaatii tukea (Ruokonen ym. 2009, 49). Tätä tukea pyrimme prosessin aikana tarjoamaan lapsille yksilöllisesti ja lapsen tarpeet huomioiden.

Draamakasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusiässä käytettäviä draaman ja teatterin muotoja. Draamassa keskitytään toimimiseen ja prosessiin, eikä niinkään valmiin lopputuotoksen rakentamiseen, kuten teatterissa. Draamatyöskentelyssä yhdistyvät leikki ja kasvatus teatteria hyödyntäen. Draamassa lapset toimivat todellisen ja fiktiivisen maailman välillä rooleissa ja omana itsenään ja voivat näin kokea uutta sekä luoda uusia merkityksiä. Draaman avulla voidaan tutkia ja löytää sekä tarkastella toisia, itseä ja ympäröivää maailmaa. (Ruokonen ym. 2009, 31.)

Draaman avulla lapset voivat oppia itsestään. Erilaiset tunteet tulevat näkyviksi, jolloin niitä voi olla helpompi tunnistaa myös itsessä. Ihmiset käyvät läpi elämäänsä ja muokkaavat identiteettiään tarinoiden avulla. Tarinoiden ja draaman kautta lapset voivat oppia ymmärtämään omaa ja toisten käytöstä paremmin ja tätä kautta kehittää tunneälyään. (Read 2008, 6.) Draamakasvatuksen yksi merkittävimpiä tavoitteita on tukea lapsen itseluottamuksen, myönteisen minäkäsityksen, keskittymiskyvyn ja mielikuvituksen kehittymistä (Ruokonen ym. 2009, 32). Draamakasvatuksen hyödyntäminen opinnäytetyössämme tukee toiminnalle asettamiemme tavoitteita ja näin ollen sopii toiseksi menetelmäksi kuvataidekasvatuksen rinnalle.

Valokuvametodin käytön taustalla hyvin voimauttavana tekijänä on keskittymisen ja huomion antaminen lapselle. Positiivisten roolien kokeilu voi auttaa itsensä näkemistä hyvänä. Nähdäksesi tulemisen kokemus on ihmisen varhaisimpia kokemuksia. Näiden kokemusten kautta ihminen peilaa itseä ja sitä, kuka ja millainen on. Haluun tulla nähdäksesi liittyy isona osana tarve, että ihminen nähdään ja hyväksytään sellaisena kuin tämä on. Tätä tarvetta jo pieni lapsi täyttää hakiessaan huomiota vanhemmiltaan esimerkiksi pyytämällä heitä katsomaan, miten tämä osaa hyppiä. (Savolainen 2002, 38-39.) Idea unelma- ja valokuvauksen toteuttamiseen osana opinnäytetyötämme syntyi Miina Savolaisen Voimauttava valokuvaus metodin innoittamana.

Valokuvauksemme ideana oli lähteä jatkotyöstämään lasten unelmakartoista heränneitä teemoja ja tulevaisuuskuvia.

Kasvatuksessa valokuvausta voidaan hyödyntää ja sen avulla voidaan pyrkiä luomaan eheää ja myönteistä kuvaa itsestä. Lisäksi valokuvaa voidaan käyttää elämäntarinan ja identiteetin jäsentäjänä. Valokuvaus voi olla vain arjen dokumentointia, mutta myös jotain aivan muuta. Valokuvausta on mahdollista soveltaa kasvatuksen kentällä monin eri tavoin. Yksilöllisen työskentelyn lisäksi valokuvausta voidaan käyttää koko yhteisön voimauttamiseen. Valokuvauksen vaikuttavia osa-alueita ovat muun muassa seuraavat tekijät. Valokuvaus voi olla leikkiä, luovuutta ja mielikuvituksen käyttöä, jossa sanoiksi taipumattomia asioita tehdään näkyviksi. Valokuvan kautta on mahdollista jäsentää elämäntarinaa, menneisyyttä ja tulevaisuutta sekä dokumentoida sitä. Eriolaisten roolien kautta voi kokeilla ja rakentaa omaa identiteettiään. Kuvaajan ja kuvattavan vuorovaikutussuhde ja vain kuvattavaan keskittyminen on erityinen. Kuvan kautta voi saada sosiaalista hyväksyntää. Lisäksi tärkeä osa on nähdä itsensä ja antaa tulla muiden nähtäväksi. (Savolainen 2002, 38-40.)

4 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti luovia menetelmiä hyödyntäen. Toiminta koostui viidestä yhden tunnin mittaisesta toimintakerrasta, jotka toteutettiin kahdelle eri lapsiryhmälle kahdessa eri päiväkodissa Taidekerhotoimintana. Toisessa ryhmässä lapset olivat 6-vuotiaita ja toisessa 4-5-vuotiaita. Toimintaa toteutettiin kuuden ja seitsemän lapsen ryhmässä. Nämä olivat mielestämme sopivan kokoisia ryhmiä tämän tyylliseen toimintaan, jossa tarkoituksena on keskittyä jokaiseen lapseen yksilönä. Ryhmäkoko oli sopivan pieni siihen, että jokainen pääsi esille, mutta esimerkiksi aremmat lapset eivät joutuneet liikaa huomion keskipisteeksi.

Valitsimme lapset toimintaan sen perusteella, kenen arvelimme eniten hyötyvän toiminnasta, mutta kiinnitimme huomiota myös ryhmädynamiikkaan ja arvioimme sitä, ketkä lapset toimisivat parhaiten yhdessä, jotta toimintakerrat onnistuisivat mahdollisimman hyvin. Valinnan teimme yhdessä ryhmien lastentarhanopettajien kanssa. Keskustelujen kautta selvitimme, miten lapset hyötyisivät toiminnasta ja mitä annettavaa heillä olisi ryhmälle. Perustelimme valintaa myös sillä, miten lapset ovat päässeet osallistumaan päiväkodin muuhun pienryhmä- ja kerhotoimintaan. Vuoropäiväkodin osalta valintaan vaikuttivat lasten hoitovuorot ja se, miten lapset olivat toimintaviikkojen aikana paikalla. Helsingin kaupungin päiväkodin Taidekerhoryhmään osallistuvista lapsista kolme oli tyttöjä ja kolme poikaa. Osa lapsista oli maahanmuuttajataustaisia, mutta kaikki lapset puhuivat suomea hyvin. Vuoropäiväkodin osalta toimintaamme osallistui alkuperäisistä suunnitelmista poiketen seitsemän lasta, joista kolme oli tyttöjä ja neljä poikaa.

Toimintakerrat rakensimme yhdeksi kokonaisuudeksi unelmat ja haaveet teeman ympärille. Teeman ympärille koostimme erilaisia harjoitteita ja toimintoja, jotka tukivat tavoitteidemme saavuttamista. Ennen varsinaista aloitusta kävimme tutustumassa lapsiryhmään ja vietimme heidän kanssaan aikaa. Tutustumiskäynnin tavoitteena oli tutustua lapsiin paremmin, kertoa tulevasta toiminnasta ja ehkäistä turhaa jännittämistä aloituskerralla.

Olimme kokeilleet kaikki lasten kanssa käyttämämme harjoitukset itse ennen toimintaa. Näin saimme ohjaajina kokemuksen eri toiminnoista ja niiden herättämistä tuntemuksista. Hyödynsimme toimintakertojen suunnittelussa aiempia kokemuksiamme muun muassa opiskelijavaihdosta Tanskassa, jossa olimme kevään 2014 opiskelemassa varhaiskasvatusta sekä luovien menetelmien hyödyntämistä lasten kanssa tehtävässä työssä. Erityisesti sovelsimme oppimaamme draamaharjoitusten osalta.

4.1 Opinnäytetyöprosessi

Osallistuimme opinnäytetyöstarttiin jo tammikuussa 2014. Varsinainen opinnäytetyöprosessi käynnistyi syksyllä 2014, jolloin osallistuimme ideapajaan. Idea opinnäytetyöllemme syntyi yhteistyössä työelämän kanssa. Harjoittelu- ja työkokemustemme kautta havaitsimme päiväkodissa erilaisia kehittämisen tarpeita, joita lähdimme työstämään yhdessä työelämän kanssa. Tästä käynnistyi vuoropuhelu, jonka tuotoksena päädyimme suunnittelemaan opinnäytetyötämme. Koostimme alustavan opinnäytetyösuunnitelman ja se hyväksyttiin 8.12.2014. Alustavan suunnitelman hyväksymisen jälkeen aloimme työstää kirjallista suunnitelmaa. Lopullinen suunnitelma hyväksyttiin 6.2.2015 suunnitelmaseminaarin yhteydessä. Saimme tutkimusluvut nopeasti, mikä mahdollisti varsinaisten toimintakertojen aloittamisen päiväkodeissa.

Toimintoja valitessamme peilasimme niitä ja niiden sisältöjä vastaamaan toiminnallemme asettamia tavoitteita. Toimintakertoja tarkemmin suunnitellessamme jaoimme myös keskenämme toimintojen ohjausvastuut. Molemmat ohjasivat jokaisella kerralla toimintaa ja vaihtelimme ohjausvastuuta eri harjoitteiden välissä. Näin molemmat saivat mahdollisimman monipuolisesti ohjauskokemusta molemmista ryhmistä.

Kävimme toimintakertojen sisällöt aina ennen varsinaista toimintaa yhdessä läpi ja sovimme tarkasti siitä, kumpi vastaa mistäkin, mitä valmisteluja meidän täytyy tehdä sekä miten toimimme missäkin kohdin toimintatuokiota. Uskoimme, että selkeän työnjaon kautta voimme keskittyä itse toimintaan ja omaan ohjaukseen paremmin. Koimme myös, että selkeys välittyi lapsille ja vaikutti toimintakertojen tunnelmaan positiivisesti. Varsinaiset toimintakerrat toteutimme vuoropäiväkotiin 24.2.2015-6.3.2015 välisenä aikana. Vastaavat toimintakerrat Helsingin kaupungin päiväkotiin toteutettiin 27.2.2015-13.3.2015.

Toimintakertojen jälkeen pääsimme keskittymään opinnäytetyön raportointiin ja kirjallisen tuotoksen työstämiseen. Kirjoittamisprosessiin olimme varanneet aikaa loppukevään ja suunnitelmamme mukaisesti valmistuisimme kesäkuun 2015 aikana. Opinnäytetyön toteutus onnistui alkuperäisen aikataulun mukaisesti. Teimme opinnäytetyön yhdessä sopimamme työn jaon mukaisesti. Molempien rooli ja panostus prosessin eri vaiheissa olivat yhtä suuret.

4.2 Tutustumiskäynnit

Kävimme tutustumassa molempiin päiväkotiryhmiin ennen varsinaisia toimintakertoja. Ideana, että lapset näkevät meidät molemmat ja pääsevät tutustumaan myös toiseen Taidekerhon ohjaajaan. Tutustumiskerran tavoitteena oli lisäksi alkaa rakentaa tavoitettamme turvallista, hyväksyvää ja kannustavasta ilmapiiristä. Koimme myös itsellemme mielekkääksi käydä viettämässä aikaa ryhmässä ennen toimintoja. Tällöin varsinainen toiminta oli helpompi aloittaa ja ryhmän aikuiset olivat myös tietoisia tulostamme sekä osasivat odottaa toimintaamme.

Vuoropäiväkodissa vierailimme 23.2.2015 aamupäivästä, päivää ennen varsinaisen toiminnan aloittamista. Työelämäohjaajan kanssa oli aiemmin sovittu, että meidät ja Taidekerhoon osallistuvat lapset esitellään yhteisesti aamupiirin yhteydessä. Valitettavasti kuitenkin työelämäohjaaja oli sairastunut eikä suunnitelman mukaisesti päästy etenemään. Harmiksemme myös Taidekerhoon osallistuvia lapsia oli vain muutama paikalla. Vietimme kuitenkin ruokailuun asti aikaa ryhmässä tutustuen ja jutellen lasten kanssa. Ryhmässä tunnelma oli rauhallinen ja tästä syystä pystyimme keskittymään Taidekerholaisten kanssa jutusteluun. Meille välittyi tunne, että kerhosta oli puhuttu ja lapset osasivat odottaa toimintaa.

Kokonaisuudessaan vierailu oli hyödyllinen. Pääsimme tutustumaan paikalla oleviin lapsiin kuin myös näkemään etukäteen tilat, joissa tulisimme toimimaan. Lisäksi meillä oli aikaa valmistella ensimmäisellä kerralla tarvittavat välineet. Toiminnan aloittaminen seuraavana päivänä oli huomattavasti miellyttävämpää, koska olimme juuri vierailleet ryhmässä. Työelämäohjaajan sairastuttua meidän täytyi myös sopia ryhmän muiden ohjaajien kanssa siitä, ehtisikö joku toinen havainnoimaan toimintaamme. Ryhmän toinen lastentarhanopettaja lupautui tähän tehtävään.

Helsingin kaupungin päiväkodissa vierailimme 26.2.2015 eli myös ensimmäistä Taidekerhokertaa edeltävänä päivänä. Vietimme aikaa esikouluryhmässä ja lisäksi otimme tulevat Taidekerholaiset hetkeksi sivuun, jotta pystyimme kertomaan tulevasta toiminnasta heille. Paikalla oli kaikki Taidekerhoon osallistuvat yhtä lasta lukuun ottamatta. Lapset olivat erittäin innokkaita ja jopa hieman rauhattomia. Saimme kuitenkin pienen tuokiomme ja nimileikin pidettyä lapsille. Jäimme pohtimaan, johtuiko alun yli-innostuneisuus jännityksestä ja toivoimme, että

vierailu mahdollisesti laukaisi jännityksen ja pääsisimme aloittamaan toiminnan hieman rauhallisemmissa tunnelmissa seuraavana päivänä.

Vierailun aikana kävimme läpi työelämäohjaajan kanssa hänen rooliaan. Valmistelimme tarvikkeet seuraavaa päivää varten. Tilaan, jossa järjestimme toiminnat, oli hyvä päästä tutustumaan myös etukäteen. Tilanamme toimi ryhmätilojen välissä sijaitseva takkahuone. Tila itsessään oli melko haasteellinen sen pienen koon vuoksi, mutta myös siksi, että se sijaitsee muiden lapsiryhmätilojen ympäröimänä eikä häiriötekijöitä voitu sulkea kokonaan pois. Koska toimintamme oli osin hyvin liikunnallista ja kehollista, olisimme toivoneet pääsevämme päiväkodin saliin toteuttamaan toimintaa, mutta ajankohdan vuoksi sali oli vielä muussa käytössä. Alustavasti oli ollut puhetta, että ainakin osalla kerroista sali olisi käytössämme, mutta tutustumiskäynnin aikana meille kävi ilmi, että tilaa emme voineetkaan hyödyntää. Oli erittäin hyvä, että saimme tästä tiedon, jotta pystyimme suunnittelemaan ja muokkaamaan toimintojamme niin, että niiden toteuttaminen onnistui myös tässä tilassa.

Vierailujen kautta saimme hyödyllistä informaatiota niin lapsista, ryhmästä, välineistä ja tiloista. Lapsiin tutustuminen oli hyödyllistä omaan ohjaajuuteen valmistautumisessamme. Toiminnan aloittaminen tuntui vierailun jälkeen helpommalta eikä sitä tarvinnut jännittää enää. Vierailujen kautta meille kirkastui entisestään, kuinka erilaisten ryhmien kanssa tulimme toimimaan. Vuoropäiväkodin 4-5-vuotiaiden ryhmä tulisi luultavammin olemaan rauhallisempi ja ryhmän hallinta tulisi olemaan helpompaa. Toisaalta ryhmä mahdollisesti tulisi vaatimaan enemmän meiltä ohjaajina innostamista ja kannustamista toimintaan. Helsingin kaupungin esikouluryhmä taas vaikutti erittäin energiseltä ja ryhmät keskenään erilaisilta.

4.3 Menetelmälliset ratkaisut

Alla olemme esitelleet toimintakertojen sisällöt pääpiirteittäin. Koska toiminta pohjautui osittain lasten tuottamaan aineistoon, muodostui lopullinen toimintakertojen sisältö vasta prosessin aikana. Liitteenä viisi on toimintakertojen tarkempi suunnitelma, jota käytimme toiminnan runkona (liite 5). Jokaisen toimintakerran alussa teimme lämmittelyleikin, joka viritti lapsia tulevaan toimintaan. Lisäksi toimintakerran päätteeksi pyysimme lapsilta lyhyen palautteen eri tavoin toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen.

Ensimmäisellä kerralla työstimme unelmakarttaa, joka sisälsi unelmia, haaveita ja tulevaisuuskuvia. Nämä haaveet voisivat sisältää hahmoja ja unelmia myös asioista, joita ei oikeasti ole olemassa. Unelmakarttoihin lapset leikkasivat lehdistä kuvia ja liimasivat niitä kartongille. Jotta kartoista ei olisi tullut yksipuoleisia tai liian materialistisia, kannustimme lapsia piirtämään niihin myös abstraktimpia asioita, kuten tunteita ja itselle toivomiaan luonteenpiirteitä.

Avasimme kuvia yhdessä lapsen kanssa, koska välttämättä pelkkä kuva ei kerro kaikkea lapsen tunteista ja ajatuksista.

Toisella kerralla työskentelimme draamaharjoitusten parissa. Toivoimme, että näiden harjoitusten kautta lapset uskaltautuisivat heittäytymään ja eläytymään erilaisiin rooleihin. Harjoitusten kautta tutustuimme toistemme unelmakarttojen sisältöön ja pääsimme mukaan erilaisiin maailmoihin. Teimme muun muassa ”Kokeillaan eri hahmoja” -harjoituksen, patsasharjoituksen ja näyttelimme Peikkosadun (Severikangas 2000, 65-67). ”Kokeillaan eri hahmoja” -harjoituksessa lattiaan on rajattu alueita, joihin jokaiseen on teipattu, jonkin hahmon kuva. Hahmot on valittu lasten tekemien unelmakarttojen pohjalta. Musiikin soidessa alueiden välillä liikutaan ja kun musiikki pysähtyy myös lapset pysähtyvät ja alkavat matkia siinä alueella olevan hahmon ilmeitä, eleitä ja ääniä. Tämän harjoituksen avulla pääsimme kokeilemaan, miltä tuntui olla oma tai jonkun toisen unelmahahmo. Lopuksi harjoittelimme tunteista kertomista kuvakorttien avulla.

Kolmannella kerralla perehdyimme kuvataiteen keinoin minän kahteen eri puoleen. Työstimme lasten kanssa isot omakuvat. Omakuvatyöskentelyyn meitä innosti ”Musta tuntuu punaiselta” -teos, jossa on esitelty erilaisia kuvallisia toimintoja varhaisiässä oleville (Rusanen ym. 2014, 108-109). Toiselle puolelle tehtiin minä vihaisena ja toiselle puolelle minä iloisena. Tällä kerralla lähdimme suunnittelemaan ensi kerralla toteutettavaa unelmavalokuvausta. Kysyimme lapsilta, missä he haluavat tulla kuvatuksi, minkälaisessa asussa ja missä asennossa. Tärkeää oli myös selvittää yhdessä lasten kanssa, mitä he haluavat viestiä kuvallaan.

Neljännellä kerralla toteutimme lasten kanssa unelmavalokuvauksen, jossa yhdistyivät lapsen erilaiset unelmat. Valokuvan ideana oli vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja uskoa omaan itseensä. Kuvan kautta lapsi pääsi toteuttamaan omia ideoitaan ja näkemään itsensä uudessa valossa. Tällä kerralla teimme lasten kanssa myös omat käden kuvat, joihin kirjoitimme jokaiseen sormeen yhden lapsen kertoman positiivisen asian itsestään. Tunteiden sanoittamista harjoittelimme taas kuvakorttien avulla.

Viimeisellä kerralla kävimme yhdessä läpi, mitä olemme tehneet lasten kanssa prosessin aikana. Katsoimme diaesityksen, jossa oli valokuvia matkan varrelta. Pidimme päiväkodin lapsille ja aikuisille loppunäyttelyn, johon olimme koonneet lasten tuotokset. Lapset pääsivät esittelemään tekemiään töitä muulle ryhmälle. Teimme myös lyhyet loppuhaastattelut lapsille, joilla pyrimme selvittämään tavoitteidemme saavuttamista lasten näkökulmasta.

4.4 Taidekerho alkuun omien unelmien etsimisellä

Aloitimme toiminnan pitämisen 24.2.2015 vuoropäiväkodista, jossa ensimmäisellä kerralla paikalla oli kuusi lasta. Seuraavalla kerralla kerhoon oli tulossa vielä yksi lapsi lisää. Päädyimme ottamaan kerhoon seitsemän lasta, koska meillä oli tiedossa, että kaikki lapset eivät tulisi olemaan joka kerta paikalla. Lisäksi tämä toive tuli työelämältä. Työelämäohjaaja koki, että tämä toiminta olisi hyödyllistä lapselle, joka ei kuitenkaan pääsisi osallistumaan jokaiselle kerralle. Huomasimme, kuinka haastavaa vuoropäiväkodissa oli saada samat lapset paikalle jokaiselle toimintakerralle. Saimme kuitenkin valittua toiminnalle sellaiset ajankohdat, että suurin osa lapsista pystyi toimintaan osallistumaan.

Ensimmäisen kerran aloitus oli haastava, koska lapset oli puettu ulkovaatteisiin ja he olivat juuri lähdössä kävelyretkellä. Ryhmän hoitaja ei ollut muistanut, että sinä aamuna oli Taidekerhomme ensimmäinen kokoontuminen. Yksi kerhoomme osallistuvista lapsista pahoitti mielensä, kun ei päässytäkään kävelyretkelle. Toinen meistä meni juttelemaan lapselle ja painotti hänelle, että kerhossamme on kivaa, juuri hänet on valittu kerhoon ja haluamme hänet ehdottomasti mukaan toimintaan. Pian lapselle tulikin hieman parempi mieli ja pääsimme aloittamaan kerhomme.

Aloitimme ensimmäisen kerran hieman alkuperäisestä suunnitelmastamme poiketen leikillä, jossa esineelle tuli keksiä uusi käyttötarkoitus. Leikki oli alun perin meillä lisätoimintona, jos meille jäisi ylimääräistä aikaa, mutta odotellessamme vielä yhtä poikaa päätimme aloittaa tällä leikillä. Muuten ensimmäisen kerran toiminta eteni alkuperäisen suunnitelmamme mukaan, mutta unelmakarttojen tutkiminen ja läpikäyminen yhdessä jäivät seuraavalle kerralle.

Mielestämme onnistuimme luomaan heti alusta alkaen turvallisen, kannustavan ja hyväksyvän ilmapiirin. Tästä kertoi se, että lapset eivät ujostelleet vaan lähtivät heti hyvin mukaan ja auttoivat toisiaan esimerkiksi keksimällä uusia käyttötarkoituksia esineille, jos kaverilla oli hankaluuksia keksiä niitä. Myös ohjaajamme havainnoi samaa kuin me. Hänenkin mielestään lapset auttoivat toisiaan ja lähtivät hyvin mukaan toimintaan. Toiminnan aluksi kävimme lyhyesti läpi kerhomme sääntöjä, että ohjeita pitää kuunnella ja kaveria auttaa, niin että kaikilla on kerhossa mukavaa. Uskomme, että tällä oli myös vaikutusta siihen, että ensimmäisestä kerrasta tuli onnistunut.

Virittäydymme unelmakarttojen tekoon Mielikuvitusmatka nimisen harjoituksen kautta, jossa lapset makasivat lattialla silmät suljettuina ja kuuntelivat lyhyen sadun taikasauvasta (Dannecker 2004, 62). Mielikuvitusmatkan aikana lapset kuuntelivat hyvin tarinaa ja sen jälkeen unelmakarttaa olikin helppo lähteä työstämään. Lapset ymmärsivät heti, mitä pitää tehdä ja

uppoutuivat tekemiseen. Arvelemme, että lapset saivat onnistumisen kokemuksia, koska he näyttivät nauttivan toiminnasta ja jaksoivat keskittyä siihen.

Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen tuntui olevan lapsille haastavaa. Pohdimme sitä, olisiko ollut parempi antaa lapsille enemmän aikaa alussa uppoutua tekemiseen ja vasta myöhemmin kysellä heiltä, mitä he kuvilla tarkoittivat ja mitä he halusivat niistä kertoa. Huomasimme, että lasten oli välillä haastavaa kertoa kuvistaan samalla, kun he vielä työstivät omaa karttaansa. Toisaalta saattoi myös olla niin, että lapsilla ei ollut vielä tarpeeksi kykyä sanoittaa ajatuksiaan ja tunteitaan ja jos olisimme jättäneet kuvien sanoittamisen aivan loppuun, niin aika olisi voinut loppua kesken.

Lopuksi, kun kysyimme lapsilta palautetta toimintakerrasta hymynaamoilla, niin kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta menivät seisomaan iloisen hymynaaman kohdalle. Yksi lapsista ei halunnut mennä seisomaan minkään hymynaaman kohdalle. Hän oli juuri sama lapsi, joka oli alussa pahoittanut mielensä, kun kävelyretki ei toteutunutkaan. Näytti kuitenkin siltä, että lapsi piti toiminnasta ja oli mukana.

Helsingin kaupungin päiväkodissa aloituskerralla 27.2.2015 oli vain neljä lasta mukana. Myös siellä aloitimme toiminnan kertomalla lyhyesti kerhon säännöistä, mutta lapset eivät kuulleet aivan yhtä tarkkaan kuin vuoropäiväkodissa. Heti alussa huomasimme, että poikien oli vaikea keskittyä kuuntelemaan. Lähdimme liikkeelle Mielikuvitusmatkasta, jonka aikana huomasimme taas poikien olevan hieman rauhattomia. Kova lattia ei ollut paras alusta siihen, että lasten olisi ollut helppo kuunnella tarinaa ja olimmekin etukäteen miettineet patjojen ottamista tilaan, mutta luovuimme ajatuksesta tilan pienuuden takia. Myös ohjaajamme antoi palautetta siitä, että patjat olisivat voineet tehdä tarinasta ja kokemuksesta lapsille mukavamman.

Mielikuvitusmatkan jälkeen ohjeistimme lapsia lyhyesti, että seuraavaksi lähdemme tekemään unelmakarttoja, joihin lapset saavat keksiä omia unelmiaan ja haaveitaan. Tästä huolimatta yksi lapsista kysyi, että mitä pitää tehdä. Ohjaajaltamme tuli hyvä kommentti, että ennen mielikuvitusmatkaa olisimme voineet kertoa lapsille tarkemmin, että tarina on hyvä kuunnella tarkkaan, koska se virittää meitä unelmakarttojen tekoon. Kun tarinan kuuntelee tarkkaan, niin tietää, mitä seuraavaksi pitää tehdä.

Myös Helsingin kaupungin päiväkodissa lapset näyttivät nauttivan tekemisestä ja uppoutuvan unelmakarttojen tekoon. Alussa näytti siltä, että lasten oli vaikea keksiä unelmia ja he jumituivatkin vain yhteen unelmaan. Tekemisen edetessä unelmia tuli kuitenkin lisää. Huomasimme, että esikouluikäisten lasten unelmat olivat selvästi realistisempia kuin 4-5 -vuotiaiden lasten unelmat. Vaikuttiko tähän se, että esikouluikäiset lapset tietävät jo paremmin, mikä

on mahdollista ja mikä ei. Toisaalta oliko sillä väliä, olivatko unelmat realistisia vai eivät. Tärkeintä oli, että kaikki keksivät itselleen unelmia ja haaveita ja saivat onnistumisen kokemuksi.

Olimme ajatelleet etukäteen, että esikouluikäiset lapset osaisivat kertoa unelmakartoistaan nuorempia lapsia sujuvammin, mutta myös heille unelmista ja kuvista kertominen tuntui olevan vielä haastavaa (kuva 2). Loppupiirissä yksi lapsi ei halunnut kertoa kartastaan ja hän ei halunnut myöskään, että me olisimme kertoneet siitä. Muut lapset kertoivat avoimesti omista unelmakartoistaan vaikkakaan kuvien syvempiä merkityksiä emme päässeet kuulemaan.

Kuva 2: Unelmakartta työskentelyä ja kuvien sanoittamista

Lopuksi keräsimme lapsilta taas hymynaamoilla palautteen ensimmäisestä kerrasta. Mielestämme oli hieman yllättävää, että pojat menivät välittömästi seisomaan iloisen hymynaaman kohdalle ja tytöt jäivät pohtimaan, mihin mennä. Poikien oli ollut kuitenkin vaikeampi keskittyä toimintaan, heitä oli saanut ohjeistaa ja tukea toiminnan aikana hieman enemmän kuin tyttöjä. Lopulta tytötkin päätyivät iloisen hymynaaman kohdalle seisomaan. Tämän perusteella lapset saivat toiminnasta onnistumisen kokemuksia ja näyttivät pitävän siitä. Huomasimme ajattelevamme stereotyyppisesti niin, että kiltisti käyttäytyvät tytöt pitävät toiminnasta, kun toimivat ohjeiden mukaan ja tekevät tunnollisesti annetut tehtävät. Toisaalta ehkä toiminnallisille pojille toiminta oli palkitsevaa ja meidän antama lisätuki vei heitä eteenpäin.

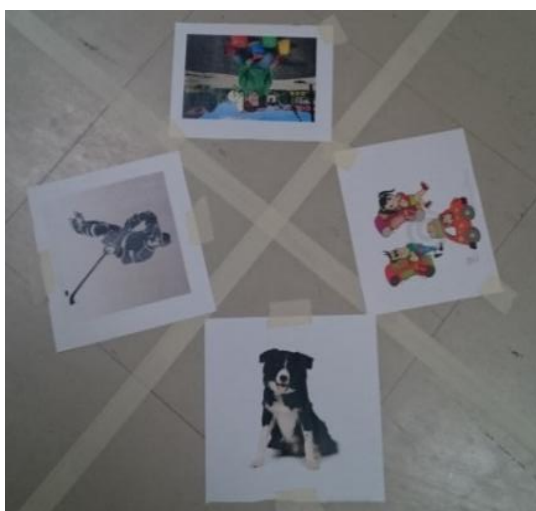
Helsingin kaupungin päiväkodissa oman haasteensa toiminnallemme ja ohjauksellemme asetti haastava tila, jossa oli lasiovet kolmeen eri lapsiryhmään ja melko vähän pöytä- ja lattiatilaa. Huomasimme, että tämä vaikutti myös ohjauksemme jonkin verran. Meidän olisi ollut helppompaa keskittyä ohjaukseen rauhallisemmassa tilassa ja voi olla, että lastenkin keskittyminen olisi voinut olla parempi.

Olimme tyytyväisiä aloituskertaan myös Helsingin kaupungin päiväkodissa. Lapsiryhmät päiväkodeissa olivat selvästi erilaiset ja haasteena Helsingin kaupungin päiväkodissa oli tilanteen rauhoittaminen ja etenkin se, miten saada pojat keskittymään toimintaan. Molemmissa paikoissa vahvuutenamme oli mielestämme rauhallinen ja selkeä ohjaus sekä rento juttelu lasten kanssa työn lomassa. Meillä oli selkeä työnjako ja meidän oli helppoa tehdä päätöksiä toiminnan etenemisestä toiminnan aikanakin ilman, että lapset kiinnittivät siihen huomiota. Molempien ryhmien kanssa olimme tyytyväisiä etenkin siihen, että havaintojen pohjalta näytti siltä, että lapset olivat nauttineet tekemisestä ja kaikki olivat keksineet omia unelmia ja haaveita.

4.5 Mielikuvitusta ja draamaa

Toinen Taidekerhokerta toteutettiin vuoropäiväkodissa 26.2.2015. Tällä kertaa paikalla olivat kaikki lapset. Toisen kerran teemanamme oli tutustua edelliskerralla tehtyihin unelmakarttoihin sekä lähteä työskentelemään niistä nousseiden teemojen ympärillä erilaisia harjoituksia ja draamaa hyödyntäen. Alkupiirin jälkeen, jossa kävimme läpi tämän kerran sisältöä, lapset pääsisit esittelemään toinen toisilleen unelmakarttojaan ja kertomaan niistä. Unelmakarttojen kuvailu onnistui nyt paremmin verrattuna edelliskertaan, jolloin me kyselimme niistä. Oli yllättävää, kuinka hyvin lapset jaksoivat keskittyä ja kuunnella toistensa esityksiä. Lisäksi he pitivät huolen siitä, että myös myöhässä tullut lapsi pääsi kertomaan omasta työstään, mikä tuki tavoitettamme kannustavasta ilmapiiristä.

Olimme valinneet etukäteen unelmakartoista nousseita hahmoja ja asioita ja lähdimme lasten kanssa leikin kautta kokeilemaan, miltä tuntuisi olla ja liikkua kuin nämä hahmot (kuva 3). Musiikin soidessa lapset kiersivät lattialle teipattuja hahmojen kuvia ja musiikin pysähtyttyä he ryhtyivät esittämään kuvassa olevaa hahmoa. Lapset innostuivat leikistä ja meille näytti siltä, että heidän oli helppo heittäytyä ja lähteä kokeilemaan erilaisia liikkeitä.

Kuva 3: Unelmakartoista poimittuja hahmoja

Tämän harjoituksen jälkeen siirryimme haastavampaan draamaharjoitukseen, jossa ideana oli, että lapset näyttelisivät kuulemaansa Peikkosatua. Olimme etukäteen jakaneet roolit ja lapset asettuivat rooleihinsa hyvin. Meillä oli myös varattuna hieman rekvisiittaa eli jokainen lapsi sai rooliin sopivan asun tai asusteen. Harjoituksessa oli oleellista se, että näyttelemisen tapahtui yhtä aikaa kerrotun tarinan kanssa ja näyttelemistä ei ollut etukäteen harjoiteltu. Tarina jäi kesken ja lasten tuli keksiä, kuinka se voisi päättyä.

Kahdelle lapselle harjoitus oli ehkä liian jännittävä ja he halusivat jäädä mieluummin sivuun katsomaan esitystä. Sivusta katsovat lapset olivat kuitenkin mukana lukijan kanssa tunnelmassa eivätkä he millään tavoin häirinneet harjoitusta. Emme nähneet tarpeelliseksi yrittää saada kaikkia väkisin mukaan. Tärkeämpää oli, että kaikille jäi toiminnasta hyvä mieli. Koimme, että lapset oppivat ja saivat itselleen iloa myös muita tarkkailemalla.

Jälkikäteen jäimme kuitenkin pohtimaan, oliko tarina paras mahdollinen tämänlaiseen harjoitukseen, koska siinä tapahtuva näyttelemisen oli melko pientä. Toisaalta se, että lasten ei tarvinnut tehdä varsinkaan yksin mitään erityisen isoa ja vaikeaa, oli tarinan vahvuus. Harjoitus oli myös ehkä lasten ikään nähden hieman haastava. Näyttelemisen vaati ohjaajan mukana oloa ja yhdessä lasten kanssa pohtimista siitä, mitä roolihenkilöt voisivat kussakin kohdassa tehdä.

Kun tarina päättyi, kannustimme lapsia keksimään erilaisia loppuratkaisuja sille. Muutama rohkeampi lapsi toi omat ideansa esiin, emmekä saaneet muilta enää uusia ideoita. Saimme hyvin loogisia ja hyviä vaihtoehtoja, miten tarina voisi jatkua, mutta myös yhden erittäin luovan vastauksen, jossa oli käytetty paljon mielikuvista. Mietimme myös sitä, että olisiko loppu-

ratkaisujen keksiminen pitänyt tehdä esimerkiksi kahdessa pienemmässä ryhmässä, jotta olimme voineet innostaa myös ryhmän hiljaisempia lapsia tuottamaan loppuratkaisuja.

Näyttelemisen jälkeen siirryimme tekemään patsaita parin kanssa lasten unelmakartoista valituista aiheista. Meillä oli aiheina muun muassa jännitys, herkuttelu, perhe ja supersankari. Harjoitus sujui erittäin hienosti ja kaikki lapset uskaltautuivat mukaan. Harjoitusta valittaessa mietimme, onko patsaiden teko, jähmettyminen ja tunteiden esittäminen tällä tapaa vaikeaa tämän ikäisille lapsille, mutta yllätykseksemme lapset keksivät ja esittivät valittuja aiheita taidokkaasti. Huomasimme, että ennakkokäsityksemme oli väärä. Mietimme, olimmeko aliarvioineet lapsia vai koimmeko kenties harjoituksen itse haastavaksi, mutta lapsille se olikin helppo.

Toisen kerran päätteeksi teimme loppurentoutuksena Mielikuvitusmatkan omaan kehoon (Dannecker 2004, 58). Mielikuvitusmatkan aikana lapset makasivat mahallaan lattialla silmät suljettuina, kun toinen meistä luki tekstiä, jossa käytiin kehon eri osia läpi ja toinen siveli lapsia pensseleillä. Lapset rauhoittuivat hyvin ja selvästi nauttivat rentoutuksesta. Teksti oli paikoittain lasten vaikea ymmärtää, koska siinä käytettiin sanoja kehon eri osista, joita lapset eivät välttämättä tienneet. Myös meitä tarkkaillut työelämäohjaaja antoi meille tästä palautetta. Tuntui kuitenkin, että lapsille sillä ei ollut suurta merkitystä. He nauttivat erityisesti pensselin kosketuksesta.

Rentoutuksen jälkeen kävimme vielä yhdessä piirissä Mielikuvitusmatkan herättämiä tunteita läpi kuvakorttien avulla. Jokainen sai valita yhden kortin, joka kuvasti sen hetkistä tunnetta ja kertoa valitsemastaan kortista muille. Tunteiden ja ajatusten sanoittamisen haasteet näkyivät tässä harjoituksessa ja lasten oli vaikea yhdistää kortissa olevaa kuvaa siihen, miltä itsestä tuntui. Ryhmästä ainoastaan yksi lapsi pystyi tähän ja muut lapset lähinnä kuvailivat sitä, mitä kortissa näkyi. Työelämähavainnoija kommentoi myös, että hän huomasi lapsilla olevan paljon ajatuksia, mutta ei oikein sanoja kertoa niistä. Hän koki tämän oleelliseksi havainnoksi oman työnsä kannalta, koska selvästi tunteiden sanoittaminen vaatii harjoittelua ja panostusta myös päiväkodin puolesta. Tämän jälkeen pyysimme vielä lapsilta palautetta niin, että istuimme piirissä selin toinen toisiin ja näytimme käsillä, kuinka suuresti tai pienesti olimme tämän päivän toiminnasta pitäneet. Suurin osa lapsista näytti käsillään todella suuresti eli toiminnasta oli tykätty.

Havaitsimme, että turvallisesta ja kannustavasti ilmapiiristä kertoi se, että lapset huolehtivat toinen toisistaan. He myös olivat toiminnassa mukana omalla persoonallaan. Tämän havainnon myös työelämähavainnoija teki ja uskoi siihen vaikuttavan luomamme ilmapiiri. Työelämähavainnoijalta saimme lisäksi hyvää palautetta siitä, kuinka olimme onnistuneet luomaan rauhallisen ja kiireettömän tunnelman. Meistä oli ohjaajina hienoa havaita se, että vaikka osa

draamaharjoituksista ja tunteiden sanoittamisesta oli haastavaa, lapset yrittivät ja olivat mukana. Koimme tällä kerralla onnistuneemme hyvin olemaan esimerkkinä harjoituksissa. Mielestämme oli merkittävää, että itse heittäydyimme toimintaan, jotta myös lapset uskaltautuivat toimimaan näin. Työelämähavainnoija kehui ohjauksemme monipuolisuutta sekä toimimistamme hyvänä esimerkkinä. Ohjaamiseen liittyen jäimme miettimään keinoja, miten hiljaisempia lapsia voisi rohkaista vielä enemmän ja saada myös heiltä mielipiteitä enemmän esiin sekä saada heidät kannustettua mukaan toimintaan, joka heitä ehkä jännittää.

Helsingin päiväkodissa pidimme toisen Taidekerhokertamme 5.3.2015. Paikalla oli ryhmästä viisi lasta eli yksi lapsi oli vieläkin sairaana, mikä oli harmillista, koska tämä lapsi jäisi jo toisesta toimintakerrasta pois. Tällä kerralla olimme valmistautuneet jo alkupiirissä ohjeistamaan lapsia selkeämmin, jotta toimintaan olisi helpompi keskittyä myöhemmin. Pidimme huolen myös heti alusta asti, että pojat eivät istuisi vierekkäin, jotta he pystyisivät paremmin kuuntelemaan ohjeita ja keskittymään. Alkupiirin jälkeen siirryimme suoraan ”Kokeillaan eri hahmoja” -harjoitukseen. Lapset olivat erittäin innoissaan mukana harjoituksessa ja pääsivät sen myötä purkamaan hyvin energiaansa. Halusimme muokata harjoitusta hieman haastavammaksi, jotta lapsilla kuluisi enemmän energiaa ja he jaksaisivat keskittyä siten paremmin seuraavaan harjoitukseen. Lisäsimme harjoitukseen tavan, jolla lasten tuli liikkua aina musiikin soidessa. Musiikin soidessa liikuimme muun muassa pomppien, kontaten ja yhdellä jalalla hyppien. Esikouluikäiset lapset olivat taitavia myös esittämään erilaisia hahmoja ja he uppoutuivat rooleihin käyttämällä erilaisia ilmeitä ja eleitä.

Peikkotarinarajoitusta varten olimme taas ennakoon päättäneet lapsille roolit. Lapset asetuivat rooleihin hyvin. Työelämäohjaajan mielestä myös tietty aikuisjohtajuus tämän lapsiryhmän kanssa toimi hyvin ja loi selkeyttä toimintaan kuitenkin sulkematta pois lasten mahdollisuutta käyttää luovuuttaan. Huomasimme, että esikouluikäiset osasivat sisäistää heille annetut roolit ja näytellä niiden mukaisesti melko itsenäisesti. Osalle lapsista keskittymisen oli kuitenkin alun jälkeen vaikeaa ja jouduimme keskeyttämään tarinaa ja puuttumaan tilanteisiin. Osa lapsista myös kaipasi enemmän aikuisen apua siinä, mitä hahmot voisivat tehdä. Toinen meistä olikin kokoajan mukana näyttelemässä yhdessä lasten kanssa ja kannustamassa heitä keksimään itse, miten roolihenkilö voisi toimia missäkin tilanteessa. Yksi lapsista myös turhautui, koska tämä olisi itse halunnut keskittyä ja panostaa näytelmään eikä se onnistunut, koska muutama häiriköi eikä keskittynyt. Työelämäohjaaja kommentoi loppuratkaisun keksimisen olleen vaikeaa, koska osa sähläsi. Pyysimme lapsia myös näyttelemään keksimänsä ratkaisun, mutta keskittyminen tähän oli kuitenkin osalla vaikeaa eikä näytteleminen meinannut onnistua.

Tarinan jälkeen teimme myös tämän ryhmän kanssa patsasharjoituksen. Myös täällä patsasharjoitus onnistui hyvin ja lapset tuntuivat nauttivan patsaiden teosta. Mielikuvitusmatka

rentoutukseen lasten oli tälläkin kertaa vaikea rauhoittua. Olimme hakeneet patjan lattialle, mutta tilan pienuuden vuoksi meillä oli käytössä vain yksi iso patja ja tästä johtuen lapset olivat lähellä toisiaan. Kiusaus koskea kaveria ja kikatella oli suuri ja keskittyminen oli vaikeaa. Osa lapsista kuitenkin teki rentoutusharjoituksen mukaisia pieniä liikkeitä. Pensselit tuntuivat kivalta ja näytti siltä, että lapset olivat juuri rauhoittumassa, kun harjoitus jo ehti loppua.

Kuvakortteja käyttäen pyysimme lapsia kertomaan olostaan. Osa lapsista osasi kertoa tunteuksistaan, mutta osa vain kortista. Selvästi myös osalle esikouluikäisistä omien tunteiden sanoittaminen tuotti haasteita. Saman havainnoin teki työelämäohjaaja. Käsillä annettu palaute toimintakerrasta oli hyvää. Kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta näyttivät toiminnan olleen erittäin kivaa.

Meille välittyi tunne turvallisesta ja kannustavasta ilmapiiristä. Yksi lapsista, joka normaalista ei ole ensimmäisenä äänessä tai kertomassa omia ajatuksiaan halusi olla ensimmäinen ja kertoa valitsemastaan kuvakortista. Myös se, että Peikkotarinarajoituksessa turhautunut lapsi uskalsi sanoa muille toisten villiinnyttyä, kertoi siitä, että lapset eivät ujostelleet ryhmässä. Onnistumisen kokemukset ja heittäytyminen näyttäytyivät meille erityisesti ”Kokeillaan eri hahmoja” -harjoituksessa sekä patsaita tehdessä.

Omassa ohjaamisessa koimme onnistuneemme sen osalta, että meillä oli selkeä työnjako, mikä rauhoitti tunnelmaa ja helpotti ryhmän hallintaa. Myös työelämäohjaaja kommentoi selkeyttä ohjeistuksessa ja toiminnassa. Hänen mukaan yksinkertaiset toiminnot selkeillä rajoilla toimi ryhmän kanssa parhaiten. Peikkotarinaa jäimme pohtimaan. Mietimme, että tarinassa olisi voinut olla enemmän mahdollisuuksia näytellä ja improvisoida, tällöin myös aktiivisimmat lapset olisivat mahdollisesti jaksaneet keskittyä harjoitukseen paremmin. Koska ryhmä oli hyvin energinen, mietimme, miten voisimme rauhoittaa ryhmää ja saada heitä kuuntelemaan ohjeita paremmin. Olisiko ratkaisuna pitää tiukempaa kuria, mutta toisaalta halusimme toiminnan pysyvän kivana ja mielekkäänä. Liian tiukka kuri voisi myös estää tavoitteidemme toteutumisen heittäytymisestä, onnistumisen kokemusten saamisesta, mielikuvituksen käytöstä sekä turvallisesta ja kannustavasta ilmapiiristä. Työelämäohjaaja antoi palautetta myös kurista ja siitä, pitäisikö meidän olla vieläkin tiukempia ja kieltää lapsia tiukemmin.

4.6 Omaan itseen tutustumista

Kolmannella kerralla 3.2.2015 työskentelimme omakuvateeman ympärillä. Tällä kerralla kukaan ei ehtinyt valitettavasti havainnoimaan toimintaamme vuoropäiväkodissa, joten olimme omien havaintojemme varassa tämän kerran. Lapset aloittivat omakuvatyöskentelyn piirtämällä toisensa isolle paperille. Tässä oli mukava huomata, kuinka lapset auttoivat toisiaan.

Yksi lapsista ei halunnut mennä makaamaan paperille niin, että toinen olisi piirtänyt hänen ääriiviivansa. Toinen poika tuli kuitenkin auttamaan ja yhdessä he piirsivät kaksi isoa omakuvaa.

Kun oman kehon ääriviivat oli piirretty, taitoimme paperin kahtia ja teimme toiselle puolelle minä vihaisena omakuvan ja toiselle puolelle minä onnellisena omakuvan. Lapset näyttivät heittäytyvän hyvin toimintaan, kun he pääsivät repimään ja rypistämään sanomalehteä minä vihaisena puolelle. Annoimme lapsille ohjeeksi vain repiä sanomalehteä niin kuin he olisivat vihaisia, mutta lapset keksivät itse, että sanomalehteä pystyi myös rypistämään ja liimaamaan rypistettyjä sanomalehtimöykkyjä vihaiselle puolelle (kuva 4). Onnelliselle puolelle lapset liimasivat iloisen väristä silkkipaperia. Lopuksi he saivat vielä valita mieluisen sormiväriä ja vihaiselle että onnelliselle puolelle ja tuputtaa väriä sienellä avulla.

Kuva 4: Omakuvatyöskentelyä

Omakuvatyöskentelyn lomassa otimme lapset yksitellen suunnittelemaan ensi kerralla toteutettavaa unelma-aiokuvaa. Saimme kaikilta lapsilta jonkin idean siitä, minkälaisen kuvan he haluavat itsestään otettavan. Kuvauksen suunnittelu tuntui joidenkin lasten kanssa haastavalta, sillä oli vaikeaa selittää kuvauksen ideaa lapsille. Olimme iloisia siitä, että lopulta kaikki keksivät oman idean valokuvausta varten.

Sanomalehden repimisen lisäksi lapset heittäytyivät hyvin myös riippukeinuun, jossa jokainen pääsi vuorollaan riippukeinin kyytiin. Riippukeinuna toimi iso viltti, jonka kulmista muut pitivät kiinni ja keinuttivat riippukeinussa olijaa (Dannecker 2004, 21). Kukaan ei ujostellut tässä leikissä ja tuntui siltä, että lapset luottivat toisiinsa ja meihin ohjaajiin, että emme päästä-

neet heitä putoamaan riippukeinusta. Riippukeinuharjoitus vaati lapsilta heittäytymistä, uskallusta sekä luottamusta muuhun ryhmään.

Lopuksi keräsimme lapsilta lyhyen palautteen, niin että jokainen tuli vuorollaan kuiskaamaan jonkin asian, joka jäi mieleen kerrasta. Lapset kuiskasivat, että pitivät riippukeinusta ja siitä, että puhuttiin ja tehtiin. Yksi kertoi, että piti iloisesta puolesta ja yksi piti siitä, että saa ensi kerralla olla valokuvassa kissa. Yksi lapsista kertoi, että haluaisi olla joka päivä kerhossamme. Lapset näyttivät siis selvästi pitäneen toiminnasta.

Haastavaa ohjauksessa oli tällä kertaa se, kuinka selittää unelmalokuvauksen idea lapsille, niin että he ymmärtävät, mitä olemme ensi kerralla tekemässä. Pohdimme, että alustuksiin olisi voinut käyttää hieman enemmän aikaa ja varmistaa lapsilta, että he ymmärsivät, mitä olimme tekemässä. Toisaalta lasten kanssa tekeminen oli kuitenkin pääosassa ja ohjeita olisi voinut antaa lisää myös tekemisen lomassa.

Haastavaa oli myös se, että toinen meistä ohjasi toimintaa ja toinen otti samalla valokuvia. Tällä kerralla osa lapsista tarvitsi henkilökohtaista avustamista ja kannustamista. Mielestämme onnistuimme kuitenkin hyvin lasten kannustamisessa ja siinä, että vaikka yhtä lasta jouduinkin kannustamaan ja auttamaan alussa paljon, toimi hän loppuajan hyvin itsenäisesti ja uskaltautui kaikkeen mukaan. Tilanteiden lukutaito ja yhteistyö meidän ohjaajien välillä toimi hyvin ja pystyimme improvisoimaan ja muuttamaan ohjausta tilanteen vaatimalla tavalla. Varsinkin alun perin ollut riippukeinu toimi hyvin ja oli erittäin mieluista lapsille.

Helsingin kaupungin päiväkodissa pidimme kolmannen toimintakerran 10.3.2015. Turvallisesta, hyväksyvästä ja kannustavasta ilmapiiristä kertoi tällä kertaa se, että lapset autoivat toisiaan keksimällä ideoita alkuleikissä, jossa esineelle piti keksiä uusi käyttötarkoitus. Myös ideoita ensi kerralla toteutettavaan valokuvaukseen keksittiin kaverille, jolle ei heti tullut mitään mieleen. Mielestämme ilmapiiri oli hyvä ja lapset lähtivät mielellään mukaan toimintaan. Ohjaajamme havainto mukavasta, ystävällisestä ja rauhallisesta ohjauksesta tukee tätä väittämää. Toisaalta, kun lapset jaettiin pareihin omakuvatyöskentelyä varten, yksi lapsista ei ollut aluksi tyytyväinen jakoon. Nopeasti hänkin kuitenkin alkoi työskennellä parinsa kanssa, kun huomasi, että parit oli päätetty ja niitä ei voinut enää muuttaa.

Ohjaajamme havainnoi, että lapset heittäytyivät hyvin mukaan etenkin paperin repimiseen ja osa työskenteli hyvinkin keskittyneesti (kuva 5). Itse teimme myös saman havainnon. Etenkin pojille suurpiirteinen työskentely näytti sopivan ja paperin repimiseen uppouduttiin niin hyvin, että sitä tehtiin jopa hampailla. Lapset käyttivät mielestämme hyvin mielikuvitustaan. Kaikki keksivät uusia käyttötarkoituksia esineille alkuleikissä, ideoita unelmalokuvaukseen

tuli kaikilta ja omakuvatyöskentelyssä keksittiin esimerkiksi, että iloiselle puolelle pystyi tekemään silkkipaperista silmät ja hymyilevän suun sekä rusetteja.

Kuva 5: Sanomalehtien repimistä ja omakuvan työstöä

Lopuksi keräsimme taas palautteen lapsilta tästä kerrasta. Lapset tulivat jonossa kuiskaamaan meille palautteen. Kuiskauksissa tuli esille, että useampi lapsi piti kaikesta, yksi piti erityisesti maalaamisesta ja yksi odotti innolla ensi kerran valokuvausta. Vaikutti siltä, että olimme onnistuneet ja lapset olivat pitäneet toiminnasta.

Mielestämme ohjauksessamme oli tällä kertaa hyvää se, että saimme omakuvatyöskentelyn etenemään hyvin vaiheissa, niin että kukaan ei tylsistynyt odottaessaan, että kaikki ovat samaan aikaan valmiita seuraavaan vaiheeseen. Toinen meistä meni esimerkiksi auttamaan yhtä lasta, kun kaikki muut olivat jo valmiita ja valmiina olevat lapset keräsivät muita odottaessaan revittyä sanomalehteä roskakoriin. Huomasimme, että parijako toimi myös hyvin, kun kaksi helposti villiintyvää lasta erotettiin toisistaan. Ohjaajamme antoikin toiminnan alussa neuvon, että nämä kaksi lasta kannattaisi erottaa toisistaan.

Haasteena koimme vielä sen, miten saada lapset kuuntelemaan toisiaan ja ohjeita. Jossain kohdin tiukempi kuri olisi varmasti ollut tarpeen. Tiukan kurin pitäminen niin, että kerhossa säilyy hyvä ja kannustava ilmapiiri, tuntui haasteelliselta.

4.7 ”Jos kaikki olisi mahdollista, olisin...”

Neljäs toimintakerta toteutettiin vuoropäiväkodissa torstaina 4.3.2015. Paikalla oli kuusi lasta eli yksi lapsista puuttui. Toimintakerran tavoitteena oli toteuttaa unelmavalokuvaus sekä työstää keskeneräisiä tai puuttuvia töitä loppuun. Teimme lämmittelyleikkinä Toffee leikin, jossa lapset makasivat mahallaan lattialla toisiaan käsistä kiinni pitäen. Yhtä aikaa ohjaajat ja jo irronneet lapset yrittävät vetää lapsia jaloista niin, että ote muista irtoaisi. Koimme lei-

kin tukevan yhteishenkeä ja hyvää ilmapiiriä. Myös lapset tuntuivat nauttivan leikistä ja toivoivat, että voisimme leikkiä tätä leikkiä useamman kerran.

Jakauduimme työskentelemään niin, että toinen otti ensin kaksi lapsista valokuvaukseen samanaikaisesti toisen ohjeistaessa muut lapset kuvataidetoiden pariin. Kahdella lapsella oli vielä tekemättä ensimmäisen kerran unelmakartat, joten he aloittivat niiden työstön. Yksi lapsista viimeisteli omakuvan ja muiden kanssa teimme käsiä, jotka voisi myöhemmin kiinnittää omakuvaan. Oma käsi värjätettiin ja painettiin paperille. Kuivumisen jälkeen lasten tuli keksiä käsiin viisi positiivista asiaa itsestään tai asioita, joissa he kokevat olevansa hyviä.

Huomasimme, että lapset olivat erittäin innoissaan valokuvausteemasta, sen suunnittelusta, toteutuksesta ja rooliasuista sekä rooleihin eläytymisestä. Lapsilta nousi paljon ideoita, joita he lähtivät rohkeasti toteuttamaan. Huomasimme, että unelmavalokuvaus idean selittäminen ja ymmärtäminen oli haastavaa lapsille. Koimme, että ideaa avasi ”Jos kaikki olisi mahdollista, olisin...” -ajatusleikki. Tätä kautta saimme paremmin kuvauksen ideaa selkiytettyä lapsille kuitenkin johdattelematta tai rajaamatta liikaa lapsen oman mielikuvituksen käyttöä. Päinvastoin pyrimme kannustamaan heitä käyttämään mielikuvitustaan ja toteuttamaan epärealistisiäkin ideoita.

Loppupiirin yhteydessä otimme jälleen kuvakortit käyttöön. Tarkoituksena oli valita kortti, joka kuvasti, mitä jäi mieleen valokuvauksesta. Lisäksi pyysimme palautteen peukkuja näyttämällä. Suurimmaksi osaksi saimme peukkuja, jotka näyttivät ylöspäin, mutta yksi poika näytti alas ja yksi puoli väliin. Lopuksi vielä kävimme läpi huomista näyttelyä.

Yleisesti toimintakerrasta jäi meille hyvä tunnelma. Vaikka päällekkäisiä toimintoja oli useampia, pysyi ryhmän ilmapiiri suhteellisen rauhallisena ja kaikki pystyivät keskittymään omaan tekemiseen. Niin kuin aiempienkin toimintakertojen perusteella olemme todenneet, niin lapsilla oli taas haasteita tunteiden ja ajatusten sanoittamisen kanssa. Osalle oli helppo keksiä asioita, joissa on hyvä, mutta osalle lapsista tämä oli todella vaikeaa. Onneksi kuitenkin lapset auttoivat hyvin toinen toistaan. Kuvakorttien yhdistäminen siihen, mitä valokuvauksesta jäi mieleen, oli hankalaa. Positiivista oli se, että lapset eivät jääneet sanattomiksi, vaan jokainen kertoi reippaasti kortistaan. Kuitenkin kysytyyn kysymykseen vastaaminen kortin avulla ei täysin onnistunut ja aiheessa oli vaikea pysyä.

Valokuvaus onnistui kaikkien kanssa hienosti. Jokainen edelliskerralla paikalla ollut lapsi oli tuonut mukanaan kotoa omaan kuvaansa tarvittavaa rekvisiittaa tai asuja. Poissa ollut lapsikin keksi nopeasti idean omalle kuvalleen ja löysi siihen tarvittavan rekvisiitan omasta unikaveristaan (kuva 6). Lapset olivat innoissaan kuvauksista ja selvästi nauttivat valokuvattavana olemisesta vaikkakin osalle erilaisten asentojen ottaminen oli aluksi haastavaa. Saimme kuitenkin

kin kannustettua lapsia kokeilemaan erilaisia asentoja ja kuvauspaikkoja. Toiset ujostelivat hieman alkuun, mutta toisilla oli paljon ideoita, joita he lähtivät rohkeasti esittelemään. Roo-liasut ehkä myös osaltaan helpottivat eläytymistä ja lapset olivatkin hyvin sisällä valitsemis- saan rooleissa. Tuntui siltä, että ilmapiiri vapautui alun jälkeen ja jokainen nautti kuvattava- na olemisesta.

Kuva 6: Olen Hugo

Vaikka toimintakerta onnistui odotusten mukaisesti, jäimme ohjaajina miettimään sitä, että päällekkäisiä toimintoja oli liikaa, mikä teki ohjaamisesta haastavaa. Koimme, että lasten auttaminen ja ohjeistaminen kärsi. Keskittyminen yksittäisiin lapsiin ja esimerkiksi käsien sanoittamiseen häiriintyi ja oli haastavaa. Lisäksi koimme kehittämisen ja pohdinnan kohteeksi sen, miten lähestyä lapsia sekä helpottaa prosessia sanoittaa omia ajatuksia.

Työelämäohjaajalta saatu palaute oli linjassa omien havaintojemme kanssa. Hän huomioi, että lapset autoivat hyvin toinen toistaan. Rauhallinen ohjaustyylisi antoi tilaa lapsen omalle ilmaisulle. Lisäksi ohjauksessa kannustettiin lapsia käyttämään mielikuvista ja luovuutta. Positiivista palautetta saimme myös siitä, miten lapset otettiin mukaan kaikkeen toimintaan, myös apulaisiksi, minkä työelämäohjaaja koki vahvistavan hyvää ryhmän yhteishenkeä. Tunnelmasta työelämäohjaaja kommentoi sen olleen rauhallinen, mutta touhukas. Lisäksi hän koki meidän antaneen selkeitä ohjeita lapsille. Saimme kehuja hyvästä tilannetajusta eli osasimme muuttaa omaa lähestymistapaa niin, että lapselta saatiin enemmän tarinaa. Toisaalta sanoittaminen olisi voinut tapahtua rauhallisemmassa ympäristössä esimerkiksi viemällä lapsi viereiseen huoneeseen, jolloin lapset olisivat voineet keskittyä ajatusten sanoittamiseen paremmin.

Neljäs toimintakerta kaupungin päiväkodissa oli torstaina 12.3.2015 ja kaikki taidekerholaiset olivat paikalla. Poiketen vuoropäiväkodissa tehdystä aloitusleikistä teimme näiden lasten kanssa harjoituksen, jossa pari muuttaa jotain omassa ulkoasussa tai asennossaan ja toinen yrittää muistella ja arvata, mikä kaverissa on muuttunut. Osalle oli vaikea keksiä, mitä omassa itsessä voisi muuttaa. Myös se, että toisen täytyi olla selin ja odottaa kurkkimatta oli osalle vaikeaa. Alun lämmittelyn ja piirin jälkeen siirryimme kahteen pöytään työskentelemään. Aiemman kokemuksemme perusteella pystyimme toteamaan tämän ryhmän olevan rauhattomampi ja koimme, että toteutustapa, jolla toimimme vuoropäiväkodissa, ei toimisi täällä, vaan loisi lisää levottomuutta ja haastetta ryhmän hallintaan, joten olimme muokanneet suunnitelmiamme hieman.

Toisessa pöydässä lähdettiin tekemään unelmakarttoja kahden lapsen kanssa ja toisessa tehtiin käsiä. Kun olimme saaneet kädet kuivumaan, kaksi lapsista lähti valokuvattavaksi toisen ohjaajan kanssa. Tällä välin toinen meistä ohjeisti käsien tekijät leikkaamaan käsiä ja sanoitti niitä yhdessä lasten kanssa. Kaikki lapset kävivät vuorotellen kuvattavana (kuva 7) ja sillä aikaa kävimme läpi muiden lasten kanssa kädet ja niihin kirjatut asiat. Lisäksi teimme rentoutusharjoituksen pensseleillä ja pallolla niin, että lapset hieroivat toinen toisiaan.

Kuva 7: Taiteilija ja Komentaja Cody

Tunnelma pysyi aloitusleikin jälkeen rauhallisena ja lapset keskittyivät melko hyvin omiin toimintoihinsa pöydissä. Valokuvaus oli päivän kohokohta ja lapset nauttivat rooleissa olosta ja erilaisten ideoiden toteuttamisesta. Yksi lapsista oli unohtanut rekvisiittansa kotiin ja pahottanut mielensä tästä syystä. Hänen oli vaikea koota itseään koko toimintakerran aikana eikä valokuvaa hänestä päästy itse toimintakerran aikana ottamaan, koska hän ei valokuvaan halunnut. Toimintakerran jo loputtua lapsi kuitenkin rauhoittui ja halusi vielä kuvattavaksi

keksimässään uudessa roolissa. Toinen ohjaajista toteutti lapsen kanssa vielä kuvauksen ja kuvaus onnistuikin sitten jo hyvillä mielin.

Käsien sanoittaminen ei ollut niin haastavaa kuin vuoropäiväkodin taidekerholaisille. Mahdollisesti lasten ikäero vaikutti tähän. Lapset keksivät helposti viisi asiaa, joissa ovat hyviä ja kertoivat niistä toisilleen piirissä ujustelematta. Kuvakorttien avulla valokuvauksen mietteistä kertominen onnistui nyt myös paremmin, mutta edelleen se oli osalle haastavaa. Loppupiiriä ja kuvakorttien kanssa työskentelyä hieman haittasi tämä yhden lapsen apea mieliala ja se, että kuvausta hänen kohdaltaan ei toteutettu. Saamamme palaute lapsilta oli hyvää lukuun ottamatta mielensä pahoittanutta lasta.

Toimintakerrasta voimme todeta, että päällekkäiset toiminnot oli tällä kertaa selkeämmin suunniteltuja ja se vaikutti ilmapiiriin sekä meidän kokemukseen tilanteen hallittavuudesta. Työnjako ja lisätoiminnot olivat hyvin etukäteen sovittu, minkä vuoksi toimintakerta sujui hyvin. Pohdimme vielä toiminnan jälkeen sitä, miten olisimme voineet saada mielensä pahoittaneen lapsen mukaan toimintaan ja pääsemään yli huonosta mielestä kuitenkin niin, että muu toiminta ja muut lapset eivät kärsi ja huomio ei kohdistu liikaa häneen. Työelämäohjaaja kehui erityisesti sitä, miten lapset olivat toiminnassa mukana omalla persoonallaan ja toivat rohkeasti julki vahvojakin mielipiteitä. Me ohjaajina osasimme hyväksyä kaikki omina itsenään kuin myös lasten tunteet ja mielipiteet. Hyvää ohjauksessa oli rauhallinen ote loppuun asti, vaikka tunnelman ylläpito oli haastavaa yhden lapsen kiukuttelun sekä tilan vuoksi. Ohjaajalta saimme myös vinkkiä siitä, miten lasten kanssa olisi hyvä toiminnan aluksi sopia vielä tarkemmin säännöistä ja siitä, että toimintaan sitoudutaan. Tällöin myös lapset saattaisivat keskittyä paremmin.

4.8 Ylpeinä loppunäyttelyssä

Viides toimintakerta vuoropäiväkodissa oli perjantai aamupäivällä 6.3.2015. Paikalla oli viisi lasta ja kaksi puuttui. Olimme koostaneet matkastamme taidekerholaisten kanssa diaesityksen, jonka lähetimme myös heidän vanhemmilleen sähköpostitse. Katsoimme esityksen yhdessä lasten kanssa ja söimme keksiä. Tunnelma oli koko kerran ajan hyvä ja rauhallinen. Lapset kuuntelivat hyvin. Jokainen lapsi sai kertoa unelmaelokuvastaan ja samalla kirjassimme heidän sanoittamia ajatuksia ylös kuvan toiselle puolelle. Huomasimme, että he pitivät selvästi kuvistaan.

Kaikille jäi viimeisestä kerrasta hyvä mieli ja lapset esittelivät selvästi ylpeinä omia töitään näyttelyssä vieraina olleille muille lapsille. Lapset kertoivat kuvistaan esimerkiksi näin: ”Kato mun ja mä oon tässä kuvassa näin.” Voimme siis olla melko varmoja siitä, että lapset saivat

onnistumisen kokemuksia ja olivat tyytyväisiä itseensä. Vierailijat esittelivät kysymyksiä lapsille ja nämä osasivat vastata ja kertoa hienosti omista töistään.

Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen tuntui olevan vielä haastavaa. Loppuhaastattelu vaati meiltä ohjaajilta johdattelua ja lisäkysymyksiä. Olikin haastavaa saada lapsilta vastauksia kysymyksiin ilman, että johdatteli heitä liikaa. Otimme lapset haastatteluun kahdessa eri ryhmässä, joten kaverin mielipide saattoi myös vaikuttaa jonkin verran vastauksiin. Haastattelun lisäksi pyysimme lapsia piirtämään meille pienet palautteet siitä, millaisena he ovat kokeneet Taidekerhotoiminnan. Saimme hienot kuvat kaikilta muistoksi toiminnastamme (kuva 8). Kaikkien kuvat eivät meidän mielestämme liittyneet Taidekerhoomme ja kuvien sisällön sekä merkityksen tulkinta oli haastavaa.

Kuva 8: Palautepiirroksia lapsilta

Ohjauksessa olisi voinut mielestämme kehittää vielä sitä, miten saada lapset otettua paremmin mukaan näyttelyn valmisteluun ja töiden seinälle laittoon. Nyt meille tuli hieman kiire näyttelyn valmistelussa, kun muu ryhmä oli jo tulossa katsomaan sitä. Laitoimme isot työt itse seinälle, lapset auttoivat hieman, mutta osa lapsista vain odotteli kärsimättömänä. Tähän kohtaan olisimme voineet keksiä jonkin odotteluleikin, jota lapset olisivat voineet leikkiä mahdollisesti keskenään meidän laittaessa isoimpia töitä seinälle.

Helsingin kaupungin päiväkodissa pidimme viidennen toimintakerran perjantai iltpäivänä 13.3.2015. Lapset tulivat innokkaina kerhoomme ja olivat selvästi odottaneet näkevänsä viime kerralla otetut unelmavalokuvat. Paikalla oli viisi lasta kuudesta. Tämän ryhmän kanssa emme diaesitystä tehneet, koska kaupungin säännöt kieltävät lasten kuvien lähettämisen sähköpostitse. Sen sijaan päädyimme tulostamaan kuvia matkan varrelta, jotta päiväkodin työntekijät voisivat kopioida niitä ja antaa mahdollisesti lasten vanhemmille.

Aloitimme viimeisen kerran katsomalla viime kerralla otetut unelmavalokuvat. Lapset keskittyivät hyvin valokuvien katsomiseen ja kertoivat niistä mielellään aloituspiirissä. Etenkin po-

jat keskittyivät hyvin. Työillä oli pientä riitaa, mikä vaikutti hieman ilmapiiriin. Kuvien katsomisen, palautehaastattelun ja piirtämisen jälkeen valmistelimme näyttelyn yhdessä lasten kanssa. Lapset saivat itse laittaa omat työnsä ja valokuvansa seinille sinitarralla. Olimme tyytyväisiä siihen, että saimme lapset nyt paremmin mukaan näyttelyn valmisteluun kuin vuoropäiväkodissa. Isot omakuvatyöt ja unelmakartat olimme laittaneet jo ennen kerhon alkua seinälle (kuva 9). Niiden laittaminen seinälle olisi ollut lapsille vaikeaa ja näin saimme myös säästettyä aikaa.

Kuva 9: Loppunäyttelyn satoa

Olimme tyytyväisiä tämän kerran rauhalliseen tunnelmaan. Palautteen piirtäminen ja palautteen kyseleminen lapsilta samanaikaisesti sujui rauhallisesti ja lapset uskalsivat tuoda esiin omia mielipiteitään, vaikka palaute kysyttiin kolmen ja kahden hengen ryhmissä. Lapset ymmärsivät palautekysymykset paremmin kuin vuoropäiväkodin lapset ja osasivat vastata niihin hyvin. Yhdeltä lapselta tosin tuntui olevan vaikea saada omia mielipiteitä. Mielipiteet olivat pitkälti samanlaisia kaverin kanssa ja myös loppupalautteessa hän piirsi aivan saman kuvan kuin kaveri. Koimme haastavana sen, miten saada häneltä omia mielipiteitä. Yksi vaihtoehto olisi tietysti ollut se, että olisimme kysyneet palautteet yksitellen, kuten alun perin suunnittelimme, mutta tähän olisi voinut mennä liikaa aikaa. Esikoululaisten oli helpompi antaa palautetta piirtämällä. Suurin osa kuvista vastasi annettua tehtävänantoa. Saimme palautteeksi positiivisia kuvauksia toiminnasta sekä meistä ohjaajina.

5 Tulosten arviointi ja dokumentointi

Taideaineille ominaista on se, että oppiminen, kasvu ja kehitys jäävät usein lopputuotoksen varjoon, jolloin merkittävin tekijä eli prosessi ei näy. Prosessin aikana kuitenkin elämykset ja oppiminen on varsinaisesti tapahtunut. Varsinkin lasten kanssa tehdyt tuotokset eivät useinkaan pysty kuvaamaan työskentelyyn käytettyä aikaa, ajattelua, yhteisiä keskusteluja, oppimista ja iloa. (Ruokonen ym. 2009, 84-85.) Töiden sanoittamisen kautta pyrimme tuomaan näkyväksi myös lasten oppimista, kokemuksia ja prosessia. Opinnäytetyömme tuloksia arvioimme omien havaintojemme ja kokemustemme pohjalta, lapsilta sekä työelämäohjaajalta saadun palautteen perusteella sekä toiminnan dokumentoinnin kautta. Havainnoinnin pohjana hyödynsimme liitteinä olevia havainnointilomakkeita (liite 3, 4).

Dokumentoinnin avulla pyritään tekemään prosessia näkyväksi sekä tuomaan esiin oppimiskokemuksia ja työskentelyn merkittävimpiä hetkiä. Dokumentoinnin perustana toimivat ohjaajan tekemät havainnot, jotka on kirjattu, valo- ja videokuvattu, nauhoitettu tai saatu haastattamalla. (Ruokonen ym. 2009, 85.) Omia havaintojamme kirjasimme ja kävimme läpi jokaisen toimintakerran jälkeen havainnointilomakkeen kautta (liite 3). Lisäksi dokumentoimme toimintaa valo- ja videokuvaamalla.

Kuvien avulla pystyimme kiinnittämään huomioita yksityiskohtiin, jotka saattoivat itse toiminnan aikana jäädä huomioimatta. Tällaisia huomioita olivat muun muassa lapsilta saatu palaute, jota pyysimme yhdellä toimintakerralla käsillä näyttäen. Lyhyen hetken aikana oli haastava huomata, mitä kukin lapsi näytti, mutta kuvien avulla pystyimme jälkikäteen tutkimaan lasten mielipiteitä toiminnasta. Yhdestä kuvasta huomasimme, että lapset odottivat ohjeita. Tällaisia odotuksen hetkiä emme itse ehtineet havainnoimaan ohjatesamme toimintaa. Myöhemmin sama poika, joka kuvassa oli ollut, antoi palautetta siitä, kuinka olisimme voineet olla parempia ohjaajia, jos tekemistä olisi ollut enemmän. Lisäksi valokuvat tukivat jo tekemiämme havaintoja. Valokuvia olemme myös hyödyntäneet opinnäytetyössämme kuin myös päiväkodeissa tuoden toimintaamme näkyvämmäksi. Vuoropäiväkodissa toimitimme kuvista koostamamme diaesityksen myös lasten vanhemmille, jotta myös heille muodostui kokonaiskuva toiminnoista.

Lapsilta keräsimme jokaisen kerran jälkeen lyhyesti palautetta toiminnasta erilaisin toiminnallisista menetelmin. Lisäksi viimeisellä kerralla toteutimme haastattelun, jonka tarkoituksena oli kartoittaa sitä, miten olemme onnistuneet tavoitteissamme (liite 2). Työelämäohjaajilta saimme suullista palautetta heti toimintakertojen jälkeen ja pystyimme huomioimaan nämä kommentit jo heti seuraavaa kertaa suunnitellessamme. Lisäksi ohjaajat havainnoivat toimintaa ja täyttivät havainnointilomakkeen jokaisen toimintakerran aikana (liite 4).

5.1 Palautteet lapsilta

Toteutimme lapsien haastattelut viimeisen toimintakerran loppuun pienryhmissä. Vaikka haastateltavia oli yhtä aikaa kaksi tai kolme, saimme hyvin kaikilta lapsilta vastauksia. Osan lapsista oli helppo vastata kysymyksiin, kun toiset tarvitsivat enemmän miettimisaikaa ja ehkä selventäviä kysymyksiä. Ryhmien välillä oli myös eroja. Huomasimme, että esikouluikäisten oli helpompi vastata esitettyihin kysymyksiin ja 4-5-vuotiaiden osalta kysymyksiä täytyi selittää ja avata enemmän ja siltä vastaaminen oli osalle haastavaa.

Turvalliseen, hyväksyvään ja kannustavaan ilmapiiriin liittyvät kysymykset kertoivat meille, että lapset olivat auttaneet toinen toisiaan sekä kokeneet saaneensa apua ja kannustusta muilta ryhmän lapsilta. Suurinta osaa lapsista ei myöskään mikään toiminnoissa jännittänyt. Muutama mainitsi jännittäneensä esimerkiksi Peikkosatua tai Riippukeinu leikkiä sekä viimeisellä kerralla syötäviä keksejä. Jännittäminen ei siis kohdistunut siihen, mitä muut saattavat ajatella minusta tai muuten epävarmuuteen ryhmän suhteen.

Lapset kokivat onnistuneensa unelmakarttojen teossa, Peikkosadussa, Toffee leikissä, sanomalehtien repimisessä ja valokuvauksessa. Yksi pojista mainitsi onnistuneensa erityisen hyvin tottelemisessa. Heittäytymisen osalta kaikki lapset kokivat uskaltaneensa osallistua ja tehdä kaikkea.

Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen oli meidän ja työelämäohjaajien mielestä erityisen haastava tavoite ja moni lapsistakin koki näin. Yksi 4-5-vuotiaiden ryhmästä ja kaksi esikouluikäisten ryhmästä koki, että ei ollut vaikeaa kertoa omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Muut kommentoivat tämän olleen vähän vaikeaa tai vaikeaa. Silti lapset kokivat tulleen ymmärretyiksi ja että me ohjaajina osasimme kuunnella, mitä heillä oli sanottavana.

Unelmien ja haaveiden keksimistä lapset kommentoivat esimerkiksi sanoin: mahtavaa, ihanaa, vaikeaa, helppoa ja keksittiin helposti. Kysyimme myös uskovatko lapset, että unelmat voivat toteutua. Tähän saimme niin myönteisiä kuin kielteisiäkin vastauksia. Toiset lapset olivat ihan varmoja unelmiensa toteutumisesta ja toiset taas vastasivat, että ei toteudu ilman sen kummempia perusteluja. Esikouluikäiset pohtivat sitä, että osa unelmista saattaa toteutua ja osa taas ei.

Tavoitteiden arviointiin liittyvien palautteiden lisäksi kysyimme lapsilta mielipiteitä itse toiminnasta ja meistä ohjaajina. Kysyimme, mikä oli kivointa Taidekerhossa ja tähän saimme vastauksiksi useammalta lapselta Toffee leikin sekä Riippukeinu leikin. Yksi koki kivoimmaksi asiaksi unelmakarttojen teon, yksi sanomalehtien repimisen, yksi valokuvauksen ja herkkujen syönnin sekä kaksi lapsista sanoi kaiken olleen kivaa. Vain muutamalta lapselta saimme kom-

mentit siihen, mikä ei ollut kivaa. Eräs lapsista oli kokenut käsien askartelussa leikkaamisen, ei kivaksi toiminnaksi ja toinen kertoi, että ei pitänyt tappelusta. Tappelulla varmaankin viitattiin edelliskerran riitaan, joka esikouluryhmän tytöillä oli alkanut jo päivän aikana ennen Taidekerhoon osallistumista ja osittain vaikutti tyttöjen mielialaan vielä toiminnan aikana. Saimme lapsilta pelkkää positiivista palautetta meistä ohjaajina, vaikka yritimme lisäksi kysellä, mitä olisimme voineet tehdä toisin tai paremmin. Lapset kommentoivat meitä ohjaajina muun muassa sanoin olitte hyviä tällaisina, isosti kivoja ja niin hauska kerho. Yksi lapsista kommentoi, että olisi ollut kiva, jos olisi ollut enemmän juttuja.

Lapsilta saatujen kommenttien perusteella, voimme todeta onnistuneemme toiminnan toteutuksessa kuin myös toiminnan ohjaamisessa. Asettamamme tavoitteet ovat olleet realistisia ja tavoitteet saavutettiin.

5.2 Tavoitteiden saavuttaminen

Toimintakertojen kuvausten yhteydessä olemme jo tuoneet esiin omia ja työelämän havaintoja sekä lapsilta saatua palautetta ja näiden pohjalta arvioineet toimintaamme. Tavoitteiden arvioimisessa hyödynsimme arviointikysymyksiä sekä niiden pohjalta koostettuja havainnointilomakkeita. Omien havaintojemme lisäksi arvioinnissa huomioitiin työelämäohjaajien tekemiä havaintoja sekä lapsilta saatua palautetta. Seuraavaksi avaamme ja arvioimme toiminnan tavoitteiden, henkilökohtaisten tavoitteidemme sekä taustalla vaikuttaneiden päämäärien toteutumista.

Tavoitteiden arvioimisessa on huomioitava lasten lähtötaso. Toimintaa suunnitellessamme pohdimme, ovatko toiminnot liian vaativia kohderyhmälle. Emme kuitenkaan halunneet toteuttaa toimintaa, joka jo lähtökohtaisesti aliarvioisi lasten osaamista eikä haastaisi heitä. Ensimmäisten toimintakertojen jälkeen huomasimme, että lapset olivat osaavia ja heidän lähtötasonsa oli melko korkea tulevaa toimintaa ajatellen. Meille syntyi mielikuva, että lapset tulevat selviämään haastavammistakin tehtävistä ilman, että kenellekään syntyisi epäonnistumisen tunteita.

5.2.1 Toiminnan tavoitteet

Ensimmäinen välitavoitteemme turvallisesta, hyväksyvästä ja kannustavasta ilmapiiristä toteutui hyvin molempien ryhmien osalta. Tätä puolsi myös meidän sekä työelämäohjaajan tekemät havainnot kuin myös lapsilta saatu palaute. Tavoitteemme liittyen onnistumisen kokemusten mahdollistamiseen ja tätä kautta vaikuttaminen lasten heittäytymiseen, toteutui lähes kaikkien osalta. Vuoropäiväkodin ryhmässä yksi lapsista vetäytyi osassa harjoituksia eikä uskaltanut mukaan varsinaiseen toimintaan. Hän kuitenkin osallistui pääosin ja niihin har-

joituksiin, joihin hän ei osallistunut, oli hän kuitenkin mukana hengessä sivustakatsojana. Uskomme mahdollistaneen hänelle onnistumisen kokemuksia, mutta kehitystä rohkeampaan heittäytymiseen ei näin lyhyessä ajassa ehtinyt tapahtua. Muissa lapsissa oli selkeämmin huomattavissa se, kuinka toimintaan virittävät harjoitukset sekä aiemmat toimintakerrat tukivat itseilmaisua ja rohkeutta heittäytyä.

Kolmas tavoitteemme rohkaista lapsia sanoittamaan ajatuksiaan sekä tunteitaan oli haastava tavoite ajatellen lasten ikää ja taustoja. Tavoitetta yleisestikin tarkastellen oli se asetettu korkealle, koska kaikki aikuisetkaan eivät omien tunteiden ja ajatusten sanoittamiseen pysty. Mahdollisesti maahanmuuttotilanteella olisi voinut olla enemmän vaikutuksia tavoitteen saavuttamiseen, mutta koska osallistuneiden lasten kielitaito oli hyvä, emme usko tämän vaikuttaneen tavoitteeseen. Sen sijaan lasten väliset ikäerot olivat merkittävämpi vaikutustekijä. Huomasimme selkeän eron siinä, miten esikouluikäisten lasten ryhmästä suurin osa pystyi melko hyvin sanoittamaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan, kun taas 4-5-vuotiaiden ryhmässä tähän pystyi vain muutama. Me, kuin myös työelämäohjaaja, havaitsi, että lapsilla on paljon ajatuksia, mutta niiden muuttaminen sanoiksi tuotti vielä vaikeuksia.

Meille selvisi myös, että esikouluikäisten lasten kanssa tunteita ja niiden sanoittamista oli alettu harjoitella, joten tälläkin saattoi olla vaikutuksia heidän taitotasoonsa. Koimme tavoitteen erittäin tarpeelliseksi lasten tulevaisuutta ajatellen ja tästä syystä halusimme työstää ajatusten ja tunteiden sanoittamista jokaisella toimintakerralla. Vaikka sanoittaminen ei ollut kaikille helppoa, tavoitteemme rohkaista lapsia tämän tyyppiseen työskentelyyn kuitenkin onnistui. Suurin osa lapsista yritti ja tuotti tekstiä, vaikka se ei välttämättä aina liittynyt kysymykseen tai pyydettyyn aiheeseen.

Päätavoitteemme opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa oli rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja tukea heitä heidän minätarinansa rakentumisessa. Näin lyhyessä ajassa yhteisen tarinan rakentaminen menneisyyden ja tulevaisuuden välille ei toteutunut, mutta onnistuimme tukemaan lasten minätarinan rakentumista. Koemme minätarinan ja sen rakentamisen olevan läpi elämän jatkuvasti muokkautuva prosessi, johon vaikuttavat monet seikat kuten itsetunto, mieliala ja se, kenelle tarinaa kerrotaan ja missä.

Havaintojemme pohjalta voimme todeta, että pääsimme kurkkaamaan lasten minätarinoiden tulevaisuusosiin ja kuulemaan niistä. Tutkimme yhdessä lasten kanssa heidän unelmiaan ja näin rakensimme yhdenlaista minätarinaa ja jatkumoa tulevaisuuteen. Menneisyydellä ja aiemmilla kokemuksilla on valtava merkitys siihen, mitä unelmia ja haaveita uskallamme itsellemme toivoa. Pääsimme myös osittain kuulemaan ja näkemään välähdyksiä lasten tarinoissa jo tapahtuneista asioista. Valitut harjoituksen tukivat lasten itsetuntemuksen lisääntymistä, mikä vaikutti positiivisesti minätarinan rakentumiseen. Tavoitteen toteutumista oli haastava

arvioida, emmekä saaneet työelämäohjaajiltakaan tähän suoria vastauksia. Tätä tavoitetta olisi ollut hyvä avata enemmän yhdessä työelämäohjaajien kanssa ja luoda tähän selkeämmät arviointikysymykset ja tätä kautta tavoitteen toteutumista olisi ollut helpompi arvioida. Kuitenkin lapsille tehtyjen haastattelujen perusteella voidaan todeta, että suurin osa, kuusi lasta, koki unelmien keksimisen helpoksi ja uskoi unelmiensa toteutumiseen sekä omiin mahdollisuuksiinsa. Kolme esikouluikäistä lasta ajatteli realistisemmin, että jotkut unelmat voivat toteutua ja jotkut eivät. Neljä lasta kommentoi unelmien keksimisen olleen haastavaa. Kolme koki, että unelmien toteutuminen ei ole mahdollista. Huolimatta lasten erilaisista mielipiteistä, kaikille rakentui jonkinlaisia tulevaisuuskuvia ja tältä osin tuimme minätarinan rakentamista.

Niin kuin aiemmin mainitsimme, lapset olivat erittäin osaavia ja jo melko taitavia mielikuvituksen käytössä. Huomasimme, että esikouluikäisten lasten oli vaikeampaa heittäytyä mielikuvitusmaailmaan. He ajattelivat enemmän sitä, mikä on realistista. Mielestämme molemmat ryhmät toimivat luovasti ja käyttivät mielikuvitustaan eri harjoituksissa. Meille ei tullut kertaakaan sellaista tilannetta vastaan, että joltain lapsista olisi loppunut ideat kesken. Osa lapsista tarvitsi enemmän kannustusta ja tukea mielikuvituksen käyttöön. Toisille mielikuvituksen käyttö oli luontaista ja ideoita syntyi nopeasti. Toiset tarvitsivat ideoiden tuottamiseen hieman enemmän aikaa, mutta tämä ei mielestämme kuitenkaan kertonut mielikuvituksen puutteesta.

5.2.2 Henkilökohtaiset oppimistavoitteet

Henkilökohtaiset oppimistavoitteet ovat toteutuneet prosessin aikana myös hyvin. Teoriatietoa työhömmme liittyviin aiheisiin on löytynyt paljon. Tietoon perehtyminen ja olennaisen tiedon soveltaminen sekä hyödyntäminen työmme eri vaiheissa ovat kasvattaneet teoriaosaamistamme. Toimintatuokioita suunnitellessamme ja toteuttaessamme pääsimme koostamaan monipuolisen kokonaisuuden toimintoja, jotka olivat meille uusia. Toiminnan ohjauksen myötä saimme kokemuksia ja pystyimme kehittämään toimintaamme toimintakertojen välillä. Saimme myös laajemman oppimiskokemuksen ohjaamisesta, koska toiminnot toteutettiin kahdelle eri ryhmälle.

Selkeän työnjaon kautta pystyimme vaihtamaan rooleja niin, että molemmat saivat ohjauskokemuksia molempien ryhmien kanssa kuitenkin eri toimintoja ohjaten. Pääoppimistavoitteemme kehittyä ryhmänohjaajina ja tulevana lastentarhanopettajina toteutui välitavoitteiden saavuttamisen kautta. Opinnäytetyöprosessin aikana kehitimme omaa osaamistamme uusien kokemusten, reflektoinnin ja palautteen kautta.

5.2.3 Päämäärät

Toiminnan tavoitteiden taustalla vaikuttaneisiin päämääriin onnistuimme vaikuttamaan positiivisesti. Ensimmäinen iso päämäärä oli tukea lapsen minäkäsitystä ja sen kehitystä sekä uskoa itseän. Uskomme vaikuttaneemme tähän päämäärään positiivisesti. Lapset pääsivät tutustumaan itseensä uusien menetelmien avulla ja tätä kautta minäkäsityksen oli mahdollista kehittyä ja usko itseän vahvistua.

Toisena päämääränämme oli tuoda päiväkoteihin uusia lapsilähtöisiä toimintamalleja ja mahdollisesti innostaa työyhteisöä hyödyntämään samankaltaisia menetelmiä. Saimme toiminnasta työelämältä hyvää palautetta ja toiminta koettiin tärkeäksi ja tukevan lasten kehittymistarpeita. Helsingin kaupungin päiväkodin työelämäohjaaja toivoi saavansa itselleen toimintatuokioiden sisällöt, jotta hän voisi hyödyntää erilaisia harjoitteita myöhemmin myös muiden lasten kanssa. Vuoropäiväkodin työelämäohjaaja totesi havainnoinnin olleen erittäin antoisaa myös siitä näkökulmasta, että itse pystyi oppimaan uutta sekä keskittyä havainnoimaan lapsia ja toimintaa, mihin normaalissa arjessa ei ole mahdollisuuksia. Työelämäohjaaja kiinnitti huomiota erityisesti tunteiden ja ajatusten sanoittamiseen ja siihen, kuinka tärkeää on harjoitella näitä taitoja päiväkodissa.

Yleisesti tavoitteidemme toteutumisesta voi todeta, että onnistuimme asettamiemme tavoitteiden saavuttamisessa. Osa toiminnan tavoitteista oli alkujaankin haasteellisia saavuttaa näin lyhyessä ajassa ja niiden toteutumista oli myös vaikea arvioida. Henkilökohtaisten tavoitteidemme saavuttaminen onnistui odotustemme mukaisesti. Ennako-olettamuksemme oli, että toiminnan taustalla oleviin päämääriin emme välttämättä pystyisi vaikuttamaan. Koimme yllätyksenä sen, että toiminnallamme oli positiivisia vaikutuksia myös näihin päämääriin.

6 Opinnäytetyön eettiset kysymykset

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme käyneet paljon eettistä pohdintaa keskenämme, työelämän sekä ohjaavan opettajan kanssa. Sosiaalialalla toimittaessa eettisiä valintoja ja pohdintoja tulee eteen päivittäin. Myös opinnäytetyöprosessi on jo suunnitelmavaiheesta asti sisältänyt erilaisten valintojen tekoa ja asioiden tarkastelua eettisten periaatteiden mukaisesti. Toiminnallisen osuuden alettua eettisiä ongelmia tuli enemmän esiin ja niitä täytyi toiminnan aikana pystyä ratkomaan.

Opinnäytetyöprosessin taustalla ovat vaikuttaneet sosiaalialan ammattieettiset periaatteet. Lisäksi omaa toimintaamme ohjaavia periaatteita ovat olleet muun muassa jokaisen lapsen hyväksyminen sellaisenaan kun tämä on, turvallisen ja kannustavan ilmapiirin luominen, toisten auttaminen sekä kannustaminen omien mielipiteiden, ajatusten ja tunteiden esille tuomiseen

ilman, että näitä arvosteltaisi tai väheksyttäisi. Ohjaajina olemme halunneet toimia hyvänä esimerkkinä ja kannustaa lapsia omalla toiminnallamme. Rauhallisuus, selkeä työnjako, kaikkien tasapuolinen huomioiminen sekä hyväksyvä ja kannustava asenne toiminnan ohjaamisessa toimivat ohjauksemme peruslähtökohtina.

Jokaisen toimintakerran päätteeksi täytimme havainnointilomakkeen, jonka kautta erilaisia eettisiä ongelmia nousi esiin liittyen lapsiin, toimintaan ja ohjaajana toimimiseen. Tärkeää oli osata tunnistaa omia ennakko-odotuksia ja pohtia niiden syitä. Paljon mietimme myös sitä, miten omalla toiminnallamme mahdollisesti vaikutamme lapsiin eli miten rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja esimerkiksi omien ajatusten sanoittamiseen niin, että ei johdattele heitä. Huomiota kiinnitimme myös siihen, miten muiden lasten mielipiteet saattavat vaikuttaa siihen, mitä he uskaltavat sanoa tai miten toimia. Yhteiskuntamme ja sen normit vaikuttavat myös jo varhaisessa vaiheessa huomaamattamme meihin ja mahdollisesti myös lasten tekemiin valintoihin esimerkiksi omien unelmien ja haaveiden osalta. Oman toiminnan reflektointi sekä työelämäohjaajalta saatujen huomioiden hyödyntäminen mahdollisti toiminnan kehittämisen prosessin aikana.

6.1 Toiminnan etiikka

Opinnäytetyösopimukset ja tutkimusluvut tuli tehdä ja saada niihin hyväksynnät ennen toiminnallisen osuuden aloittamista (liite 6-9). Lisäksi suostumukset Taidekerhoon osallistuvien lasten vanhemmilta tuli saada. Opinnäytetyön suostumuslomakkeen toimitimme lasten vanhemmille / huoltajille (liite 1). Suostumuslomakkeessa oli tärkeä kuvata opinnäytetyöprosessi ja toiminnan tavoitteet. Pohdimme sitä, miten esittelemme toiminnan, jotta emme välitä tunnetta, että lapsia jotenkin arvioitaisi. Oleellisinta prosessin kannalta oli kuitenkin meidän kehittyminen ohjaajina.

Suostumuksesta tuli käydä ilmi myös, se miten keräämäämme aineistoa käytetään ja kenen saatavilla aineisto sekä opinnäytetyö ovat. Koska hyödynsimme toiminnassamme valokuvausta, oli myös lasten kuvaamiseen saatava lupa huoltajilta. Video- ja valokuvien käytön kanssa oleellista oli, että lasten henkilöllisyys ei paljastu. Lisäksi opinnäytetyöraportti ei saa sisältää tunnistetietoja lapsista tai päiväkodeista, joissa toiminta on toteutettu. Sosiaalialan ammattilaisina meitä koskee salassapitovelvollisuus, jota on noudatettava äärimmäisen tarkasti varsinkin, kun toimintaa tehdään alle 18-vuotiaiden lasten kanssa. Nämä eettiset näkökulmat oli hyvä huomioida jo varhaisessa vaiheessa opinnäytetyöprosessin alussa.

Ammattilaisen on huolehdittava siitä, että hänen käytössään olevat resurssit jakautuvat oikeudenmukaisesti asiakkaiden ja asiakasryhmien kesken. Ammattilainen huolehtii erityisesti heikoimmassa asemassa olevien oikeuksien toteutumisesta ja toimii asiakkaan puolestapuhu-

jana (Talentia 2013, 8-9.) Omien huomioidemme mukaan päiväkotiympäristössä lapsen yksilöllinen huomioiminen ei ole aina helppoa. Ryhmäkoot ovat suuria eikä syliä ja huomiota aina välttämättä riitä kaikille tai sitten haastavammat lapset saavat enemmän huomiota ja hiljaiset sekä niin sanotusti helpot lapset jäävät paitsioon. Päiväkodissa lastentarhanopettajilla ja lastenhoitajilla on tärkeä rooli siinä, että kaikki lapset tulevat tasavertaisesti kohdelluiksi ja huomioituiksi. Jotta tasavertaisuus toteutui myös meidän opinnäytetyössä, olemme muun muassa lapsivalinnoissa kiinnittäneet huomiota siihen, ketkä lapsista ovat aiemmin olleet mukana pienryhmä- ja kerhotoiminnassa.

Valitettavasti Taidekerhotoimintaan eivät kaikki lapset voineet osallistua, jotta ryhmäkoko ei kasvaisi liian suureksi ja jotta lasten yksilölliseen huomioimiseen riittää resursseja. Kävimme eettistä keskustelua työelämäohjaajien kanssa siitä, millaisin kriteerein lapset valitaan toimintaan ja miten määrittelemme sen, kuka toiminnasta hyötyy tai mitä annettavaa lapsella on muulle ryhmälle.

Yksi toiminnan eettinen näkökulma oli yhteistyön toteuttaminen päiväkotien ja työelämäohjaajien kanssa. Koimme yhteistyön sujuneen hyvin läpi opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyömme tarve nousi omien työelämäkokemustemme kautta sekä yhteistyössä päiväkodin henkilöstön kanssa. Toiminnan suunnittelussa huomioimme työelämän tarpeista nousseet ideat ja ajatukset. Saimme kuitenkin hyvin vapaat kädet toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Työelämän havainnot toimintakerroista antoivat meille arvokasta informaatiota toiminnan onnistumisesta sekä tavoitteidemme saavuttamisesta. Monipuolisen dokumentointiaineiston avulla eettisiä valintojamme oli mahdollista puntaroida ja saada niistä palautetta myös muilta kasvattajilta.

6.2 Ohjaamisen etiikka

Sosiaalialan ammattilaisen eettisissä ohjeissa sanotaan, että jokaisella asiakkaalla on oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti. Työntekijän on pyrittävä ottamaan huomioon asiakkaansa kaikki elämäalueet ja kohtaamaan hänet paitsi yksilönä myös osana perhettä ja osana ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Asiakasta tuetaan omien vahvuksiensa tunnistamisessa ja kehittämisessä. (Talentia 2013, 8-9.)

Uskomme, että lapsen saadessa onnistumisen ja ilon kokemuksia hänen itsetuntonsa vahvistuu. On tärkeää, että lapsi kokee olevansa arvostettu ja tärkeä yksilönä. Luovien toimintojen avulla lapsi voi ilmaista itseään ja saada onnistumisen kokemuksia. Toiminnallisen osuuden aikana lasten persoonat tulivat hyvin esille ja vaikka osallistujia olikin vain kuusi tai seitsemän ja meitä ohjaajia kaksi eri persoonat tekivät toiminnan ohjaamisesta haastavaa. Se, että pysyy ohjaajana huomioimaan kaikki ja antamaan jokaiselle tämän tarvitsemää huomiota on

näinkin pienessä ryhmässä vaativaa. Helposti huomio kiinnittyy lapsiin, jotka ovat äänessä ja tuovat esiin tarpeensa henkilökohtaisesta ohjauksesta ja valitettavasti hiljaiset ja kiltit, jotka tekevät niin kuin on ohjeistettu, jäävät vähemmälle huomiolle. Ohjaajana täytyy pohtia sitä, mitä annettavaa toiminnalla on eri persoonille ja saavatko esimerkiksi nämä kiltit ja kuuliais-
set tytöt toiminnasta jotain itselleen vai tekevätkö he asioita vain, koska heidät on näin kas-
vatettu.

Yleisesti toiminnan ohjaus ja yhteistyö meidän ohjaajien välillä sujui hyvin. Uskomme tähän vaikuttaneen sen, että olimme suunnitelleet toiminnot sekä vastuut toiminnan ohjaamisesta selkeästi. Pystyimme luottamaan toisiimme ja tekemään päätöksiä kesken toimintojen, jos tarve vaati kuitenkin niin, että lapset tai varsinainen toiminta ei häiriintynyt. Koska ohjatta-
vat ryhmät olivat dynamiikaltaan hyvin erilaiset, toi se omaan ohjaajuuteen haasteita. Kä-
vimme paljon keskusteluja siitä, kuinka tiukkaa kuria meidän tulisi Taidekerhossa pitää, jotta
toiminnan toteuttaminen on mahdollista, mutta toisaalta sellaista, josta kaikki voivat nauttia.
Toimintaympäristö toi myös omia haasteita, jotka meidän täytyi huomioida. Rauhattomassa ja
pienessä tilassa toimiminen vaikutti myös siihen, miten toimia ohjaajana. Tärkeää oli huomi-
oida oma rauhallisuus, ohjeiden selkeä anto sekä se, miten omalla toiminnalla voi vaikuttaa
siihen, että tunnelma säilyy rauhallisena, vaikka ulkopuolisia häiriötekijöitä olisikin.

Toiminnan aikana teimme eettisiä valintoja muun muassa, kuinka paljon ja miten ujompa ja
arempaa lasta voi kannustaa mukaan toimintaan. Koimme, että oli tärkeää antaa huomiota,
keskustella ja kannustaa lasta mukaan, mutta missä menee raja, jotta huomio ei pelkästään
kiinnity tähän lapseen. Rajan tunnistaminen myös siitä näkökulmasta, missä kohdin lapsi voi
kokea kannustamisen pakottamisena tai epämiellyttävänä, on tärkeä tunnistaa. Yksi lapsi ve-
täytyi joissakin toiminnoissa ja siksi keskustelimme siitä, voiko lapsi oppia ja nauttia toimin-
nasta, vaikka siihen ei osallistuisikaan kuin sivustakatselijana. Työelämäohjaajan kanssa käy-
tyjen keskustelujen perusteella tällainen suhtautumistapa on ominaista juuri tälle lapselle ja
hän koki sen hyväksi asiaksi, että lapsi uskaltaisi toimia myös tässä uudessa ryhmässä niin kuin
toimii päiväkodin arjessa. Myöhemmin saimme kuulla lapsen vanhemmalta kommentteja siitä,
kuinka lapsi oli pitänyt toiminnastamme erittäin paljon, mikä taas kertoo meille, että lapsi oli
saanut toiminnasta jotain itselleen, vaikka kaikkeen toimintaan hän ei uskaltanutkaan mu-
kaan.

Valokuvauskerralla Helsingin kaupungin päiväkodissa mielensä pahoittaneen tytön osalta mie-
timme sitä, kuinka paljon huomiota voi antaa yhdelle lapselle jos paha olo ei tunnu menevän
ohi. Onko oikein jättää lapsi sivuun ja antaa tämän häiritä muun ryhmän tunnelmaa vai olisiko
meidän pitänyt puuttua tilanteeseen tiukemmin ja käskeä lasta poistumaan. Koimme onnis-
tuneemme hoitamaan tilanteet hetkessä niin hyvin kun mahdollista. Kokemuksen ja lasten
pitempiaikaisen tuntemisen myötä päätöksiä hetkessä on helpompi tehdä.

6.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyömme luotettavuutta tukee se, että hyödynsimme opinnäytetyössämme useampaa eri menetelmää työn tulosten arvioinnissa. Haastattelimme lapsia, dokumentoimme toimintaa ja arvioimme sitä omien havaintojemme sekä työelämäohjaajilta saadun palautteen pohjalta. Havainnointia käytettäessä pitää ottaa huomioon se, että ihmiset tekevät havaintoja eri asioita ja kiinnostavat huomiota eri asioihin. Havainnot ovat henkilön subjektiivisia näkemyksiä, joihin vaikuttavat aiemmat kokemukset, ennakkokäsitykset ja arvot. Havainnot voivat olla ristiriidassa keskenään. Esimerkiksi yhdellä toimintakerralla ohjaajamme havainto ja meidän oma havainto poikkesivat toisistaan. Meidän mielestämme yksi lapsista ei halunnut kertoa omasta minäkartastaan, koska oli tuonut karttaan hyvin henkilökohtaisia asioita, joista ei ollut helppo puhua. Työelämäohjaajamme mielestä lapsi käyttäytyi itselleen ominaisella tavalla. Ohjaaja ei uskonut, että kertomattomuuden syynä olisivat olleet liian henkilökohtaiset asiat.

Opinnäytetyön luotettavuutta pohtiessa tulee huomioida, miten se, että osa lapsista oli meille entuudestaan tuttuja, saattoi vaikuttaa työn toteutukseen, tuloksiin ja ennakkoodotuksiimme. Koimme tämän tyyppisen toiminnan toteutuksessa vahvuutena sen, että lapset olivat toiselle meistä tuttuja. Prosessin aikana saimme kuitenkin molemmat myös kokemuksen uuden ryhmän ja uusien lasten kanssa toimimisesta. Havaintoja sekä arviointia tehdessämme olimme tiedostaneet ammatilliset taustamme ja pystyimme huomioimaan niiden mahdolliset vaikutukset. Tulosten arviointiin emme usko tuttavuuden vaikuttaneen, koska toteutimme arviointia hyvin konkreettisella tasolla peilaten toimintaamme asettamiimme tavoitteisiin. Yhdenmukaiset havainnot työelämän kanssa tukevat myös näkemystämme siitä, että toiminnan arviointi oli luotettavaa. Voimme todeta työkokemuksemme tukeneen opinnäytetyöprosessiamme sekä kasvuamme tulevana lastentarhanopettajina.

Lasten kanssa toimiessa tulee ottaa huomioon se, että lapset voivat käsittää asioita eri tavalla kuin aikuiset ja ymmärtää viestin eri tavalla kuin itse on tarkoittanut. Lapset eivät välttämättä uskalla kertoa, jos he eivät ole ymmärtäneet jotain kysymystä tai ohjetta. He voivat pelätä, mitä muut ajattelevat heistä. Sama pelko voi vaikuttaa myös siihen, uskaltavatko lapset vastata kysymyksiin totuudenmukaisesti vai vaikuttaako kaverin mielipide omaan vastaukseen. Tässä iässä lapset saattavat ihannoida ja matkia muita. Pyrimme huomioimaan nämä asiat ja tukemaan jokaista omaan ilmaisuun. Työskentelimme kuitenkin lähes koko ajan ryhmässä, joten ryhmäpaine saattoi vaikuttaa lapsiin ja heidän mielipiteisiinsä.

Käsittelimme lasten kanssa heidän henkilökohtaisia haaveitaan ja unelmiaan, joista ei välttämättä ole helppo avautua muille. Uskomme, että saimme luotua sellaisen ilmapiirin, jossa lasten oli mahdollista jakaa omia ajatuksiaan. Toimintakertoja oli vain viisi ja niiden vähäinen

määrä saattaa vaikuttaa siihen, että työskentelyssä ei päästy niin syvälle aiheeseen etenkin lasten kanssa, jotka tarvitsevat enemmän aikaa. Toimintaympäristö ei ollut onneksi lapsille vieras. He tunsivat toisensa entuudestaan ja toisen meistä ohjaajista hyvin. Lisäksi päiväko-
tiympäristö oli lapsille tuttu ja turvallinen paikka toimia.

Olemme pyrkineet käyttämään opinnäytetyössämme luotettavia, ajankohtaisia lähteitä ja arvioimaan niitä kriittisesti. Joitakin vanhempia lähteitä olemme hyödyntäneet esimerkiksi minäkuvan ja itsetunnon kuvaamisessa, mutta nämä ovat sellaisia pysyviä käsitteitä, jossa lähteen tuoreudella ei ole mielestämme suurta merkitystä.

Yksi opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnissa käytettävä mittari on toistettavuus. Toistettavuudella tarkoitetaan sitä, että toistettaessa aivan samanlainen toiminnallinen työ saataisiin samat tulokset (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 226). Olemme pyrkineet kuvaamaan toiminnan tarkasti, jotta se on mahdollista toistaa. On kuitenkin otettava huomioon, että toistettaessa toiminnallinen työ, tulokset eivät ole välttämättä samoja kuin alkuperäisessä työssä johtuen mukana olevista ihmisistä, ihmisten erilaisuudesta ja tätä kautta erilaisista havainnoista. Huomasimme kuitenkin, että saimme samankaltaiset tulokset kahden eri lapsiryhmän kanssa, vaikka joitakin pieniä eroja oli myös havaittavissa. Mielestämme toistettavuus on toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa haastava mittari juuri sen takia, että toiminnallinen työ on aina erilainen riippuen mukana olevista henkilöistä.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan taas sitä, voidaanko tutkimustuloksista tehdä yleistyksiä tai ovatko ne siirrettävissä muihin kohteisiin tai tilanteisiin (Jyväskylän yliopisto). Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa siirrettävyyteen tulee suhtautua kriittisesti. Yhden toiminnallisen opinnäytetyön jälkeen suuria yleistyksiä ei mielestämme voi tehdä. Jos aiempia samankaltaisia tuloksia on runsaasti ja toiminnallinen työ toistetaan useasti ja saadaan samat tulokset, työn siirrettävyyttä voidaan pitää hyvänä ja joitakin yleistyksiä voidaan tehdä. Opinnäytetyön luotettavuutta tukee tarkka toiminnan kuvaus ja usean menetelmän käyttö havainnoinnissa sekä dokumentoinnissa (Hirsjärvi ym. 2007, 227-228). Lisäksi mielestämme toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa luotettava teoriatieto ja sen yhdistäminen käytännön toimintaan. Näiden toteutuksessa voimme sanoa onnistuneemme hyvin.

7 Pohdinta

Opinnäytetyössämme tärkeitä pinnalle nousseita, pohdintaa herättäviä aiheita olivat opinnäytetyöaiheen ajankohtaisuus ja tärkeys, lapsilähtöisyyden toteutuminen, normien vaikutus lapsiin ja ohjaajuuteen, meidän ennakkokäsitykset ja oma ammatillinen kehittyminen. Näitä teemoja käsittelemme pohdintaosuudessa. Päätämme työn yhteiskunnallisen merkityksen pohdintaan.

7.1 Aiheen ajankohtaisuus ja tärkeys

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapsella on oikeus osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin tulee tukea. Tämä lapsen oikeus toteutuu, jos aikuiset kantavat vastuun sen toteuttamisesta. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa kirjan kirjoittajat Ruokonen, Rusanen ja Välimäki ovat huolissaan taidekasvatuksen vähäisestä ja vähentyneestä määrästä varhaiskasvatushenkilöstön koulutuksissa. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 3.)

Olemme samoilla linjoilla Ruokosen, Rusasen ja Välimäen kanssa. Jos emme olisi valinneet luovia menetelmiä syventäviksi opinnoiksi, emme olisi koulutuksemme aikana saaneet kovin paljon tietoa tai kokemusta luovien menetelmien hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa. Mielestämme taidekasvatus on koulutuksessamme ollut riittävää, jos itse on tehnyt valinnan keskittyä luoviin menetelmiin. Koemme taidekasvatusopetuksen yhdeksi tärkeäksi osa-alueeksi ajatellen tulevaa työtämme lastentarhanopettajina.

Taide voi olla hyvinvoinnin ja taloudellisen kasvun merkittävä tuottaja, mutta erityisen merkityksellinen se on henkisen kasvun tuottajana. Taidekasvattajat ja taiteilijat tuovat toimintaympäristössään muille ideoita siitä, miten ajatellaan ja toimitaan luovasti. Kun taiteen läsnäolo mahdollistetaan perusoikeutena jokaiselle ihmiselle varhaislapsuudesta alkaen, se tuo uusia mahdollisuuksia myös tulevaisuuden yhteiskunnalle. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 5-6.) Olemme samaa mieltä, että taiteen merkitys etenkin yksilön henkisenä voimavarana on suuri, mutta taiteella on myös yhteiskunnallinen merkitys. On tärkeää, että varhaiskasvatustyössä tuodaan lapset taiteen ja kulttuurin pariin ja opetetaan heitä ajattelemaan ja toimimaan luovasti. Luovuus on mielestämme suuri voimavara nyky maailmassa.

Oman kokemuksemme mukaan taidekasvatus päiväkodeissa on vaihtelevaa, mutta monessa paikassa on mielestämme hieman vanhanaikainen tapa toteuttaa taidekasvatusta. Tällä tarkoitamme esimerkiksi sitä, että niin sanottu malliaskartelu on suosiossa monessa paikassa. Ohjaaja tekee mallin esimerkiksi pääsiäiskanasta ja lapset askartelevat mallin mukaisen kanan. Tämän tyyppinen toiminta ei mielestämme kehitä lapsen luovuutta ja voi olla turhauttavaa joillekin lapsille. Tietenkin esimerkiksi saksilla leikkaaminen on taito, jota päiväkodeissa tulee opetella, mutta taidon opetteleminen onnistuu myös muunlaisen luovemman toiminnan yhteydessä. Olemme myös huomanneet, että alalle valmistuvilla nuorilla on uudenlaista näkemystä taidekasvatuksen toteuttamisesta, mutta vanhoja käytänteitä ja toimintamalleja ei ole aina helppoa muuttaa.

7.2 Lapsilähtöisyys toiminnan periaatteena

Pyrimme toteuttamaan toimintakerrat lapsilähtöisesti ja mielestämme onnistuimme siinä hyvin. Lähdimme käsittelemään lasten omia unelmia ja haaveita taiteen keinoin. Pyrimme kaikissa harjoituksissa siihen, että niiden tekemiseen ei ollut mitään oikeaa tapaa tai mallia. Annoimme lapsille monia valinnanmahdollisuuksia, mutta esimerkiksi parien valinnassa jouduimme välillä päättämään parit, koska muuten tunnelmasta olisi voinut tulla liian riehakas. Käytimme harjoituksissa lapsilta nousseita ideoita ja hahmoja. Lisäksi muokkasimme toimintoja ryhmien välillä huomioiden ryhmien erilaiset tarpeet.

Kuuntelimme aidosti lapsia ja yritimme ymmärtää heidän ajatuksiaan ja myös sanomattomia viestejä. Olimme iloisia siitä, että lapset kertoivat haastattelussa tullessaan ymmärretyiksi, vaikka heidän mielestään omista ajatuksista ja unelmista oli välillä vaikea kertoa. Otimme jokaisen lapsen huomioon yksilönä ja annoimme esimerkiksi enemmän tukea joissain kohdissa sitä tarvitseville lapsille. Huomioimme lapset yksilönä, mutta otimme huomioon myös sen, että lapsia tuli kohdella tasapuolisesti. Unelmavalokuvausta toteuttaessamme yhtä lapsista rupesi harmittamaan kovasti. Yritimme rohkaista ja tukea häntä, mutta lopulta meidän oli sanottava lapselle, että ei ole oikein muita kohtaan, että joudumme odottamaan häntä. Lapsen tuli päättää, pystyykö hän keräämään itsensä ja osallistumaan valokuvaukseen vai ei. Mielestämme lapsilähtöisyydessä on kyse paitsi lapsen yksilöllisestä huomioimisesta myös lasten tasapuolisesta kohtelusta. Emme pakottaneet ketään osallistumaan, mutta yritimme rohkaista kaikkia lapsia mukaan. Mielestämme oli kuitenkin parempi kunnioittaa lapsen päätöstä olla osallistumatta johonkin kuin pakottaa hänet mukaan.

7.3 Normien vaikutus lapsiin ja ohjaajuuteen

Normit ovat sääntöjä, jotka suosivat yhdenmukaista sosiaalista toimintaa, käyttäytymistä ja puhetta. Niiden noudattamisesta on seurauksena joskus palkinto, joka ei ole välttämättä materiaallinen. Se voi olla myös arvostusta, hyväksyntää, suosiota tai ylenemistä uralla. Normista poikkeaminen johtaa yleensä ainakin jonkinlaiseen rangaistukseen. Se voi olla esimerkiksi hyljeksintää, pilkkaa, syrjimistä tai epäilyttävää mainetta. (Avoin yliopisto.)

Lapset oppivat jo varhain, mikä on mahdollista ja realistista ja mikä ei. Jo 4-5-vuotiaista lapsista osa sanoi, että eivät unelmat voi toteutua, mikä oli mielestämme hieman surullista. Tähän voi tietysti vaikuttaa monet asiat esimerkiksi lapsen oma käsitys itsestään ja se, miten lasta on aiemmin kannustettu ja tuettu omien unelmien tavoittelemisessa. Esikouluikäiset lapset kommentoivat toisten unelmakarttoja esimerkiksi näin: ”Ei tollasia oo olemassa.” Osa lapsista työskenteli mielikuvitusmaailmassa, mutta osalla unelmat olivat selvästi realistisia. Huomasimme sukupuolinormien vaikuttavan jo tämän ikäisillä lapsilla. Poikien unelmat sisäl-

sivät miehiä asioita kuten autoja, urheilijoita ja miehiä ammatteja. Työillä unelmat liittyivät enemmän ruokaan, eläimiin, prinsessoihin, ystäviin ja kotiin. Joukossa oli kuitenkin myös poikkeuksia. Yhdellä tytöllä oli unelmana olla jalkapalloilija ja muutama poika liimasi karttaansa kotiin liittyviä kuvia.

Toinen meistä oli odottanut, että lasten unelmat olisivat melko realistisia ja sisältäisivät esimerkiksi unelma-ammatteja. Toinen taas oli ajatellut, että lapset keksisivät hullujakin unelmia, joita ei oikeasti voisi toteuttaa. Oli mielenkiintoista huomata, että lapsilla oli molemman kaltaisia unelmia, mutta suurimmalla osalla unelmat olivat melko realistisia. Tähän saattoi vaikuttaa myös aikakauslehtien kuvamaailma, joka sisältää paljon realistisia kuvia esimerkiksi autoista, perheestä, lomakohteista. Lapset tietävät, miten elämän tulisi mennä ja mitä heiltä odotetaan. Mietimme, kuinka tällä oli vaikutusta lasten unelmiin.

7.4 Oma ammatillinen kehittyminen

Koimme opinnäytetyön tekemisen hyödylliseksi oman ammatillisen kehittymisen kannalta. Oli mukavaa päästä toteuttamaan lasten kanssa toimintaa, jolle oli selkeä tilaus työelämältä ja josta lapset nauttivat. Oli myös hienoa päästä suunnittelemaan toiminta omien mielenkiintojen ja ideoiden pohjalta. Saimme työelämältä hyvin vapaat kädet toiminnan suunnitteluun.

Oman ammatillisen kehittymisen kannalta oli hyödyllistä saada kokemusta kahden eri lapsiryhmän kanssa toimimisesta ja saman toiminnan toteuttamisesta kahden erilaisen ryhmän kanssa. Kuten alussa olimme aavistaneet, toinen ryhmä osoittautui aktiivisemmaksi ja mielestämme haastavammaksi. Toisen ryhmän kanssa saimme taas miettiä, miten saada kaikki osallistumaan ja rohkaistua ujoimpia lapsia. Saman toiminnan toteuttaminen kahteen kertaan eri ryhmien kanssa oli hyödyllistä, koska näin pääsimme arvioimaan omaa toimintaamme ohjaajina ja muuttamaan tarvittaessa joitakin asioita. Pieniä muutoksia teimmekin matkan varrella, mutta toiminnan perusrunkoa emme lähteneet muuttamaan.

Yhtenä henkilökohtaisena oppimistavoitteena meillä oli saada kokemuksia taidelähtöisten menetelmien käytöstä sekä varmuutta niiden käyttöön. Lisäksi tavoitteenamme oli kehittyä ohjaajina ja tulevina lastentarhanopettajina. Mielestämme opinnäytetyön tekeminen lisäsi sekä teoreettista tietämystämme taidelähtöisen menetelmien käytöstä että käytännön kokemusta näiden menetelmien hyödyntämisestä. Tulevassa työssämme voimme varmasti hyödyntää kokemuksiamme.

Selkeät työn tavoitteet antoivat suunnan toiminnallemme ja toimintaa oli helppo toteuttaa, kun tiesimme, mitä toiminnan kautta halusimme saavuttaa. Tavoitteissa onnistumista arvioitaessa huomasimme kuitenkin, että varsinkin päätavoitettamme, tukea lasten minätarinan

rakentumista, olisi voinut avata enemmän, jotta arviointia olisi ollut helpompi toteuttaa. Toisaalta suoria arviointikysymyksiä tähän tavoitteeseen oli haastava keksiä. Koimme, että pää-tavoitettamme oli haastava arvioida ja tämän tavoitteen arviointikysymyksiä olisi voinut tarkentaa prosessin aikana. Muut tavoitteet olivat konkreettisempia ja helpommin arvioitavissa.

7.5 Yhteiskunnallinen merkitys

Opinnäytetyötä tehdessämme tulimme pohtineeksi myös työhömmä liittyviä yhteiskunnallisia kysymyksiä. Pohdimme sitä, miten yhteiskunta, vanhemmat ja päiväkodit tukevat lasten kasvua ja kehitystä, uskoa omaan itseen ja unelmien saavuttamiseen. Suomessa lapsilla on lähtökohtaisesti hyvät mahdollisuudet elää hyvää elämää ja saavuttaa itselleen tärkeitä asioita. Lähtökohdat unelmoinnille ovat siis yleisesti ottaen hyvät. On kuitenkin muistettava, että kaikissa perheissä asiat eivät ole yhtä hyvin. Eriarvoisuus on myös Suomessa lisääntynyt eikä kaikissa perheissä ole yhtäläisiä mahdollisuuksia esimerkiksi taloudellisten resurssien osalta. Myös osalle Taidekerhossa mukana olleille lapsille unelmointi oli vaikeaa eivätkä he uskoneet unelmiensa toteutumiseen, mikä oli mielestämme hieman surullista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) pääjohtaja Juhani Eskola kirjoittaa THL:n blogissa, että samalla kun enemmistö lapsista voi hyvin, pienen osan ongelmat jatkuvat ja kärjistyvät. Lasten huono-osaisuus muodostuu ja kasautuu huolenpidon puutteesta, yksinäisyydestä, koulukiusaamisesta, heikosta lukutaidosta, korkeista harrastusmaksuista sekä pitkittyneistä taloudellisista vaikeuksista kotona. (Eskola 2014.) On totta, että esimerkiksi lasten harrastusmaksut voivat kasvaa korkeiksi tietyissä lajeissa ja kaikilla perheillä ei ole niihin varaa. Lapsi voi kokea, että hänestä ei voi tulla isona esimerkiksi huippujääkiekkoilijaa, koska perheellä ei ole varaa maksaa korkeita harrastusmaksuja.

Vanhempien jaksamiseen vaikuttavat työelämän kiire, ylityöt sekä määräaikaiset työsuhteet ja nämä myös rajoittavat vanhempien mahdollisuuksia lasten hoivaan ja suojeluun. Kaksi viidestä vanhemmasta tunteekin laiminlyövänsä perhettään työn vuoksi, ja yhtä moni on huolissaan omasta jaksamisestaan. (Eskola 2014.) Paljon merkitystä lapsen myönteisen minäkuvan kehittymiseen on vanhempien ja muiden lapsen kanssa paljon tekemisissä olevien aikuisten tuella ja kannustuksella. Jos lasta ei arvosteta juuri sellaisena kuin hän on ja kannusteta oppimisessa ja unelmien tavoittelussa, on hänen vaikea luoda itselleen positiivista minätarinaa. Mielestämme esimerkiksi päiväkodeissa ja kouluissa tulisi arvostaa enemmän erilaisuutta ja ottaa jokainen lapsi huomioon yksilönä ja tukea hänen vahvuuksiaan. Toivottavasti sekä kodeissa että päiväkodeissa ymmärrettäisiin tämän merkitys ja varattaisiin siihen voimavaroja ja aikaa.

Välitavoitteemme, oppia tunteiden ja ajatusten sanoittamista, on merkityksellinen taito lasten tulevaisuutta ajatellen kuin myös yhteiskunnallisesti. On tärkeää, että lapsi oppii tunnistamaan itsessään erilaisia tunteita ja ilmaisemaan niitä sanallisesti tai vaihtoehtoisten väylien kautta, kuten taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntämällä. Omien tunteiden tunnistamisen ja käsittelyn kautta opitaan myös tunnistamaan erilaisia tunteita toisissa. Sosiaalisten suhteiden kannalta tällä taidolla on valtava merkitys. Nämä taidot vaikuttavat monilla elämämme osaluilla niin työelämässä kuin myös perhe- ja ystävyys-suhteissa, joilla taas on suuri merkitys esimerkiksi siihen, kuinka koemme onnellisuutta. Näiden taitojen omaamisen kautta voidaan myös ennaltaehkäistä muun muassa mielenterveysongelmia (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos). Sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseen on tartuttu päiväkodeissa, joissa nykyisin aiempaa enemmän pyritään opettelemaan näitä taitoja jo varhaisessa vaiheessa. Erilaisia menetelmiä harjoittelun tueksi on myös kehitetty esimerkiksi Askeleittain opetusohjelma, joka on sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja tukeva ohjelma (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos).

Viime vuosina yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat olleet päiväkotien lapsiryhmien kasvaneet koot sekä henkilökuntaresurssit. Lasten päivähoidosta annetun asetuksen mukaan tulee olla vähintään yksi säädetyn ammatillisen kelpoisuuden omaava henkilö enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta tai enintään neljää alle kolmivuotiaa lasta kohden (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007). Keskustelua on käyty siitä, miten kasvattajien on mahdollista huomioida kaikki lapset yksilöinä ja tarjota lapsille tasapuolisesti huomiota ja läheisyyttä niin, että myös lapsella olisi tunne, että hänet on huomioitu, nähty ja hän on tullut kuulluksi. Pitämämme Taidekerho mahdollistaa työskentelyn pienemmässä ryhmässä, jossa aikuisen on mahdollista keskittyä jokaiseen lapseen omana persoonana ja antaa yksilöllistä huomiota tälle. Tällaisen toiminnan järjestäminen olisi erittäin tärkeää vastapainoa isossa ryhmässä toteutetulle toiminnalle. Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen vaatii kuitenkin henkilöstöltä omaa innostuneisuutta kuin myös muun työyhteisön tukea. Ajan löytäminen suunnittelulle voi olla haastavaa kuin myös irrottautuminen muusta lapsiryhmästä. Nämä ovat asioita, joihin tulisi kiinnittää huomiota yhteiskunnallisesti mahdollistaen puitteet pienryhmätoiminnan järjestämiselle.

Lähteet

Austring, B. & Sorensen, M. 2012. Towards a learning-oriented aesthetics concept.

Avoin yliopisto. Viitattu 31.3.2015.

<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/normit.html>

Bardy, M. 2002. Syrjäytymisestä, taiteesta ja kehityksestä. Teoksesta Sava. I & Bardy, M. (toim.) 2002. Taiteellinen toiminta, elämän tarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001-2003. Työpaperit. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21. Viitattu 20.1.2015.
<http://www.taik.fi/images/stories/Tutkimusinstituutti/WorkingPapers/21.pdf>

Barkman, J. & Virtanen P. 2002. Oma elämä kantaa. Elämäkertaketju - ilmaisutaidot lasten-suojelussa syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Teoksesta Sava. I & Bardy, M. (toim.) 2002. Taiteellinen toiminta, elämän tarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001-2003. Työpaperit. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21. Viitattu 24.3.2015.
<http://www.taik.fi/images/stories/Tutkimusinstituutti/WorkingPapers/21.pdf>

Cacciatore, R. Korteniemi- Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: Bookwell Oy.

Dannecker, E. 2004. Vahvoja leikkejä vahvoille lapsille. Itsetuntoa vahvistavia leikkejä. Leikkejä kouluun ja lapsiryhmille. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 25.3.2015.

http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Esiopetussuunnitelma 2014. Päiväkoti Vilppula.

Eskola, J. 2014. Kasvatavat hyvinvointierot nakertavat yhteiskunnan perustaa. Viitattu 13.5.2015. <https://blogi.thl.fi/blogi/-/blogs/kasvatavat-hyvinvointierot-nakertavat-yhteiskunnan-perust-1>

Goleman, D. 1997, Tunneäly. Lahjakkuuden kokokuva. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hujala, T. & Turja, L. (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Juva: Bookwell Oy.

Jyväskylän yliopisto. Tutkimuksen toteuttaminen. Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys. Viitattu 22.4.2015.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus>

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Juva: WSOY.

Keskinen, S & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja kasvun tukeminen päivähoitossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kuukasjärvi, A. Linnossuo, O & Sutinen, J. 2011. Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print Oy.

Opetushallitus. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 9.1.2015.

http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Pääjoki, T. 2004. Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. Viitattu 19.1.2015

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13418/9513919978.pdf?sequence=1>

Read, C. 2008. Scaffolding children's learning through story and drama.

Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Rusanen, S. Kuusela, M. Rintakorpi, K & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Riika: Livonia Print.

Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 77. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 19.1.2015.
<https://www.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Faaltodoc.aalto.fi%2Fbitstream%2Fhandle%2F123456789%2F11894%2Fisbn9789526037595.pdf%3Fsequence%3D1&h=6AQF3Qbkh>

Savolainen M, 2002. Maailman ihanin tyttö. Teoksesta Sava. I & Bardy, M. (toim.) 2002. Taiteellinen toiminta, elämän tarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001-2003. Työpaperit. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21. Viitattu 24.3.2015.
<http://www.taik.fi/images/stories/Tutkimusinstituutti/WorkingPapers/21.pdf>

Severikangas, T. 2000. Ilmaisutaidon seikkailuja. Helsinki: Oy Edita Ab.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Lasten päivähoitosta annetun asetuksen (239/1973) 6.5 §:n täsmentäminen. Kuntainfo 9/2007. Viitattu 13.5.2015.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1210163>

Talentia. 2013. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki.

Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lasten ja perheiden palvelut. Lasten ja perheiden palvelut kasvua tukemassa. Viitattu 13.5.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet/lasten-ja-perheiden-palvelut>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vesänen-Laukkanen, V. & Martin M. 2002. Omaelämäkerrallinen taide. Työskentelyn perusteita etsimässä. Teoksesta Sava. I & Bardy, M. (toim.) 2002. Taiteellinen toiminta, elämän tarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001-2003. Työpaperit. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21. Viitattu 19.1.2015.
<http://www.taik.fi/images/stories/Tutkimusinstituutti/WorkingPapers/21.pdf>

Austring, B. & Sorensen, M. 2012. Towards a learning-oriented aesthetics concept.

Kuvat

Kuva 1: Opinnäytetyön tavoitteet ja päämäärät	8
Kuva 2: Unelmakartta työskentelyä ja kuvien sanoittamista	24
Kuva 3: Unelmakartoista poimittuja hahmoja	26
Kuva 4: Omakuvatyöskentelyä	30
Kuva 5: Sanomalehtien repimistä ja omakuvan työstöä	32
Kuva 6: Olen Hugo	34
Kuva 7: Taiteilija ja Komentaja Cody	35
Kuva 8: Palautepiirroksia lapsilta	37
Kuva 9: Loppunäyttelyn satoa	38

Liitteet

Liite 1 Suostumuskirje huoltajille	59
Liite 2 Haastattelu	60
Liite 3 Havainnointilomake	61
Liite 4 Työelämäohjaajan havainnointilomake	62
Liite 5 Toimintakertojen suunnitelma.....	63
Liite 6 Sopimus opinnäytetyöstä	69
Liite 7 Sopimus opinnäytetyöstä	71
Liite 9 Tutkimuslupa.....	77

Liite 1 Suostumuskirje huoltajille

Hei lapsen vanhempi/huoltaja,

Tulemme tekemään Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmaan liittyvää opinnäytetyötä lapsenne päiväkotiryhmään. Opinnäytetyömme tarkoituksena on pitää viisi kertaa taidekerhoa, jossa teemme draama- ja kuvataideharjoituksia. Toimintakertojen tarkoituksena on rohkaista lasta käyttämään mielikuvitustaan ja rakentaa lapselle minätarinaa erilaisten harjoitteiden kautta sekä arvioida tätä prosessia.

Olemme valinneet taidekerhoon kuusi lasta ja teidän lapsenne on yksi heistä. Tulemme hyödyntämään toiminnan dokumentoinnissa valo- ja videokuvausta, mutta lapsenne ei tule tunnistetuksi opinnäytetyöstä. Osallistuminen on vapaaehtoista ja kerättyä aineistoa tullaan hyödyntämään vain opinnäytetyössä.

Työmme tarkoituksena on kehittyä tulevina lastentarhanopettajina ja tarjota lapsille mielekästä toimintaa. Taidekerho kokoontuu helmi- ja maaliskuussa viikoilla 9-11 iltapäivisin klo 13-14. Toivomme, että lapsesi voi osallistua taidekerhoomme ☺

Terveisin,

Heli Mattila ja Mira Vesanen

040 8395331, 044 0686564

Sosionomi / Lastentarhanopettaja opiskelijat

Laurea-ammattikorkeakoulu

TÄYTÄ ALAOSA JA PALAUTA PE 20.2 MENNESSÄ, KIITOS!

Lapseni nimi: _____

Lapseni saa osallistua toimintaan   Kyllä   Ei

Annan luvan lapseni tekemien tuotosten valo- ja videokuvaukseen   Kyllä   Ei

Annan luvan valo- ja videokuvata toimintaa   Kyllä   Ei

Annan luvan toiminnan havainnointiin tulosten arvioimiseksi   Kyllä   Ei

Päiväys ja allekirjoitus _____

Liite 2 Haastattelu

Loppuhaastattelukysymykset lapsille

1. Turvallinen, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri
  - Kannustettiin sinua tai kannustitko kaveria?
  - Pelottiko tai jännittikö jokin? Mikä? Miksi?
  - Millainen olo / tunne sinulle jäi taidekerhosta?

2. Onnistumisen kokemukset ja heittäytyminen
  - Missä onnistuit hyvin?
  - Uskalsitko hullutella? Miten?

3. Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen
  - Oliko vaikeaa kertoa omista ajatuksista? Mitä kerroit?
  - Koitko, että ohjaajat ymmärsivät mitä kerroit itsestäsi ja töistäsi?

4. Mielikuvituksen käyttö ja minätarinan rakentaminen
  - Millaista oli keksiä unelmia ja haaveita?
  - Uskotko, että unelmat voivat toteutua?

5. Toiminnan palaute
  - Mikä oli kivointa?
  - Mitä mieltä olit ohjaajista?
  - Oliko jotain, mistä et tykännyt?

Liite 3 Havainnointilomake

Meidän havainnointiteemat jokaisen toimintakerran jälkeen

1. Turvallinen, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri
2. Onnistumisen kokemukset ja heittäytyminen
3. Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen
4. Mielikuvituksen käyttö ja minätarinan rakentaminen

(ks. arviointikysymykset)

5. Mitä hyvää toisen ohjauksessa oli? Esim. heittäytyminen, oma esimerkki, ohjeiden anto, ryhmänhallinta, kannustaminen.
6. Mitä voisi kehittää ohjauksessa?

Liite 4 Työelämäohjaajan havainnointilomake

Työelämäohjaajan havainnointiteemat jokaiselta toimintakerralta

1. Turvallinen, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri
Esim. Miten ohjaajat toimivat lasten kanssa? Mitkä asiat edisti / heikensi ilmapiiriä? Kuinka lapset toimivat yhdessä?
2. Lasten onnistumisen kokemukset ja heittäytyminen
Esim. Näyttivätkö lapset nauttivan toiminnasta? Ujostelivatko vai uskaltautuivatko mukaan?
3. Ajatusten ja tunteiden sanoittaminen
Esim. Miten lapset kertoivat ajatuksiaan?
4. Mielikuvituksen käyttö ja minätarinan rakentaminen
Esim. Keksivätkö lapset omia ideoita ja unelmia? Miten lapset eläytyivät erilaisiin tarinoihin ja rooleihin? Löysivätkö lapset vahvuksiaan ja alkoivatko he uskoa omiin mahdollisuuksiinsa?
5. Mitä hyvää ohjauksessa oli?
Esim. heittäytyminen, oma esimerkki, ohjeiden anto, ryhmänhallinta, kannustaminen
6. Mitä voisi kehittää ohjauksessa?

Liite 5 Toimintakertojen suunnitelma

1. Toimintakerta

10-15min

- Alkupiiri, ohjaajien esittely, toiminnan esittely ja sääntöjä
- Nimileikki: Liike ja kaverin esittely -> muut toistavat liikkeen
- Taikasauva -harjoitus (huivi ja rauhallinen taustamusiikki)

Mielikuvitusmatka: Taikasauva

Lapset makaavat mukavasti lattialla/patjalla ja sulkevat silmänsä.

Kuvittele, että leikit kauniina kirkkaana päivänä niityllä. Yhtäkkiä ruohikossa välkähtää. Sinä juokset uteliaana paikalle ja löydät lumoavan taikasauvan. Sinulle valkenee tuossa tuokiossa, että sinua on kohdannut oikea onnenpotku ja pitelet kädessäsi tuiki ihmeellistä taikasauvaa. Sinä istahdat ruohikkoon ja alat pohtia, jos kaikki olisi mahdollista, niin mitä elämäsi taikoisit. Kuvittele, mitä tekisit, missä asuisit, ketä tapaisit ja millainen sinä itse olisit. Mitä asioita muuttaisit ja minkä haluaisit pysyvän ennallaan?

Onpa harmi, ettei tällaisia taikasauvoja ole oikeasti olemassa. Se ei kuitenkaan estä meitä unelmoimasta ja tavoittelemasta asioita, joista haaveilemme. (Dannecker 2004, 62.)

30-35min

- Unelmakarttojen työstöä (Taikasauvan avulla johdatusta tulevaan toimintaan, ohjaajien karttojen esittely)
- Sanoittamista työskentelyn lomassa (Kysellään lapsilta, mitä kartoista löytyy? Yritetään saada lapset itse kertomaan omista ajatuksistaan ja unelmistaan.)

10-15min

- Karttojen tutkiskelua
- Loppupiiri
- Lyhyt palaute (hymynaamat lattialla)

Tarvikkeet: Taikasauva, taikasauva teksti, vaaleita kartonkeja, puuvärit, sormivärit, hiili, lehtiä, sakset, liimaa, sanomalehtiä, foliota, massapalloja, nappeja ym. päiväkodeista löytyvää materiaalia. Omat kartat, taustamusiikkia taikasauvaharjoitukseen, esineet lisäharjoitusta varten, hymynaamat, viltti.

Lisätoimintaa:

- Uusi käyttötarkoitus esineelle harjoitus (jokainen valitsee esineen, jolle saa itse keksiä aivan uuden merkityksen / käyttötarkoituksen)
- Kehto / riippukeinu, yksi makaa viltillä ja muut ottavat kulmista kiinni ja heiluttavat viltillä makaavaa (Dannecker 2004, 21).

2. Toimintakerta

5-10 min

- Alkupiiri, alustusta päivän toimintaan, tutustumme viime kerralla tehtyihin karttoihin, teemme erilaisia liikunnallisia harjoituksia ja lopuksi teemme mielikuvitusmatkan

15min

- ”Kokeillaan eri hahmoja” -harjoitus
- Patsaat (kartoista nousseista teemoista esim. ominaisuuksia, tunteita, hahmoja, tilanteita) esim. ystävyys, perhe, iloisuus, kesä, syntymäpäivät
  - o Parin kanssa aiheesta, kaikki parit tekevät yhtä aikaa ja lopuksi valitaan mieluisin patsas, joka esitetään muille

20-30min

- Peikkosatu
  - o Käydään kaikki yhdessä hahmot läpi (peikkokuningas, peikkomuori, pikkupeikot ja kyläläiset)
  - o Luetaan tarina, pysäytellään ja näytellään (roolit päätetään etukäteen)
  - o Mennään piiriin, keksitään yhdessä loppuratkaisuja
  - o Valitaan yksi ja näytellään se (jos aikaa)
(Severikangas 2000, 65-67.)

Lisätoimintaa:

- Kehto / riippukeinu, yksi makaa viltillä ja muut ottavat kulmista kiinni ja heiluttavat viltillä makaavaa (Dannecker 2004, 21).
- Tilanteet, miten toimisit jos.. (Dannecker 2004, 15).
- Pamautellaan ilmapalloja (Dannecker 2004, 11).

10-15 min

- Loppurentoutus: Mielikuvitusmatka sisimpään (Dannecker 2004, 58).
- Loppupiiri, jossa käydään yhdessä läpi mielikuvitusmatkan herättämiä kokemuksia (tunnekortit, valitse yksi kortti, joka kuvaa tämänhetkistä olotilaasi)
- Palaute piirissä selin toisiin, näytetään käsillä

Tarvikkeet: Tunnekortit, mielikuvitusmatka sisimpään teksti, taustamusiikkia, tarina ja siihen tarvittavat rekvisiitat, maalarinteippiä, tulostetut hahmokuvat lattiaan, viltti, tulostettu tarina, tarinan rooliasut ym.,

3. Toimintakerta

5-10min

- Alkupiiri, alustusta päivän toimintaan, teemme isot omakuvat ja suunnittelemme unelmavalokuvausta

30min

- Omakuva työskentelyä, pari piirtää toisen isolle paperille kehon ääriviivoja pitkin, taitetaan paperi kahtia ja tehdään toiselle puolelle minä onnellisena ja minä vihaisena/surullisena (työskentelyä yhdessä vaiheittain)

10-15min

- Unelmavalokuvauksen suunnittelua, kysellään lapsilta, mikä haluaa olla valokuvassa, mitä rekvisiittaa tarvitaan, missä paikassa, missä asennossa, mikä tarina kuvan takana on / mitä tunnetta lapsi haluaa välittää?

5min

- Loppupiiri, jossa kerrotaan ensi kerran unelmavalokuvauksesta ja muistutetaan, että lapset tuovat kotoa tarvittaessa rekvisiittaa valokuvausta varten
- Palaute kuiskaten yhdellä sanalla/lauseella mitä jäi mieleen tästä päivästä

Tarvikkeet: isoa paperia, sanomalehtiä, sormivärejä, sieniä, sabluunoja, silkkipaperia, kysymyspohja valokuvaukseen

4. Toimintakerta

5-10min

- Alkupiiri, jossa kerrotaan, että otamme lapset yksitellen kuvaukseen ja tällä aikaa muut tekevät kuvisjuttuja
- Lämmittelyleikki: Toffee (lapset makaavat mahallaan ympyrän muodossa toisiaan käsisistä pitäen, ohjaajat vetävät lapsia jaloista ja yrittävät rikkoa kuviota) tai muutetaan jotain itsessä ja kaveri yrittää arvata, mitä on muutettu

30-40min

- Unelmavalokuvaus (jos kaikki olisi mahdollista olisin.. valokuvaus)
- Muut jatkavat omakuvien, unelmakarttojen työstöä. Lisäksi tehdään käsi, jossa viisi positiivista asiaa itsestä esim. missä olen hyvä (Lapsen käsi värjätään maalilla ja painetaan paperille, jonka jälkeen lapset kertovat asioita itsestään, jossa kokevat olevansa hyviä. Kädet liitetään omakuviin.)

10min

- Loppupiiri, jossa käydään mahdollisesti läpi omakuvia, jos aikaa, jos ei niin ensi kerralla
- Tunnekortit: Mitä jäi mieleen valokuvauksesta?
- Kerrotaan, että ensi kerralla on näyttely ja yllätys
- Palaute peukulla (peukku ylös, alas tai jotain siltä väliltä)

Tarvikkeet: Kameran, sormivärit, valkoiset paperit, sakset, kynät ja omakuvien/unelmakarttojen tekoon tarvittavat tarvikkeet, tunnekortit

5. Toimintakerta

20-30min

- Alkupiiri, jossa kerrotaan, että tällä kerralla teemme näyttelyn yhdessä lasten kanssa ja aloitamme katsomalla diaesityksen yhteisestä matkasta
- Unelmavalokuvien esitleminen ja sanoittamista (lapset kertovat, mitä kuvassa on)
- Diaesityksen katsominen lasten kanssa ja pientä herkuttelua
- Palaute piirtämällä pienille papereille
- Loppuhaastattelut lapsille (pareittain tai kahdessa pienryhmässä)

10min

- Näyttelyn valmistelut lasten kanssa

20min

- Näyttely

Tarvikkeet: Diaesitys, läppäri, herkut, valokuvia tulostettuna, haastattelulomakkeet lapsille, teippiä, unelmakartat, omakuvat, unelmavalokuvat, kädet

Liite 6 Sopimus opinnäytetyöstä

Tikkurila

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijät ja yhteystiedot

Heli Mattila, 040 839 5331, heli.mattila@laurea.fi

Mira Vesanen, 044 068 6564, mira.vesanen@laurea.fi

1.2 Työelämän yhteyshenkilöt ja yhteystiedot

[REDACTED]

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ja jos on osa laajempaa hanketta, yhteys sen tavoitteisiin.

Opinnäytetyön aiheena on rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja rakentaa heille minä tarinaa luovien toimintojen avulla.

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä. Toteutamme yhteensä viisi tunnin mittaista toimintakertaa kuudelle lapselle. Toiminnassa hyödynnämme kuvataidetta, draamaa ja valokuvausta.

2.3 Alustava aikataulu

Toiminnallisen osuuden toteutamme helmi-maaliskuussa kahden viikon aikana. Valmis opinnäytetyö kesäkuun aikana.

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Saatuja tuloksia tulemme hyödyntämään kirjallisessa opinnäytetyöraportissa. Lisäksi hyödynnämme oppimiskokemuksia tulevina sosiaalialan ammattilaisina / lastentarhanopettajina. Toivomme myös, että toimintaan osallistuneet lapset hyötyvät toiminnasta ja, että päiväkotiki hyödyntää omassa toiminnassaan käytettyjä menetelmiä ja saatuja tuloksia.

Opinnäytetyösuunnitelma liitteenä 1.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

(Esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa, osallistuminen opinnäytetyön ohjaamiseen, arviointiin jne.)

Hyödynnäme toiminnassa päiväkodin tiloja ja kuvataiteeseen sekä askarteluun käytettäviä materiaaleja. Lisäksi käytämme päiväkodista löytyvää rekvisiittaa ja välineitä.

Yhteyshenkilöltä toivomme osallistumista toiminnan seuraamiseen ja dokumentoinnissa avustamiseen. Toimintakertojen päätteeksi toivomme, että saamme palautetta ja mahdollisesti kirjallisen arvion toiminnan onnistumisesta.

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 *Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.*

4.2 Opiskelijan muut vastuut

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Helmi 20.2.2015

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

_____

Mira Vesanen

_____

_____

Mira Vesanen

Heli Mattila

Liite 7 Sopimus opinnäytetyöstä

Tikkurila

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijät ja yhteystiedot

Heli Mattila, 040 839 5331, heli.mattila@laurea.fi

Mira Vesanen, 044 068 6564, mira.vesanen@laurea.fi

1.2 Työelämän yhteyshenkilöt ja yhteystiedot

[REDACTED]

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ja jos on osa laajempaa hanketta, yhteys sen tavoitteisiin.

Opinnäytetyön aiheena on rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja rakentaa heille minä tarinaa luovien toimintojen avulla.

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä. Toteutamme yhteensä viisi tunnin mittaista toimintakertaa kuudelle lapselle. Toiminnassa hyödynnämme kuvataidetta, draamaa ja valokuvausta.

2.3 Alustava aikataulu

Toiminnallisen osuuden toteutamme helmi-maaliskuun aikana, viikot 9-10 aamupäivisin. Valmis opinnäytetyö kesäkuun aikana.

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Saatuja tuloksia tulemme hyödyntämään kirjallisessa opinnäytetyöraportissa. Lisäksi hyödynnämme oppimiskokemuksia tulevana sosiaalialan ammattilaisina / lastentarhanopettajina. Toivomme myös, että toimintaan osallistuneet lapset hyötyvät toiminnasta ja, että päiväkotit hyödyntää omassa toiminnassaan käytettyjä menetelmiä ja saatuja tuloksia.

Opinnäytetyösuunnitelma liitteenä 1.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

(Esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa, osallistuminen opinnäytetyön ohjaamiseen, arviointiin jne.)

Hyödynnämme toiminnassa päiväkodin tiloja ja kuvataiteeseen sekä askarteluun käytettäviä materiaaleja. Lisäksi käytämme päiväkodista löytyvää rekvisiittaa ja välineitä. Päiväkodille ei aiheudu toiminnasta lisäkustannuksia.

Yhteyshenkilöltä toivomme osallistumista toiminnan seuraamiseen ja dokumentoinnissa avustamiseen. Toimintakertojen päätteeksi toivomme, että saamme palautetta ja mahdollisesti kirjallisen arvion toiminnan onnistumisesta.

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 *Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.*

4.2 Opiskelijan muut vastuut

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

 9.2.2015

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Mira Vesanen
MIRA VESANEN

Helsinki 6.2.2015

Heli Mattila
Heli Mattila

Keravalta 6.2.2015

Liite 8 Tutkimuslupa

Helsingin kaupunki
VarhaiskasvatusvirastoHelsingin kaupunki
BarnomsorgsverketTUTKIMUSLUPA-
HAKEMUSANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND

1 (6)

Hakemuksen saapumispäivämäärä Datum då ansökan mottagits

9.2.2015

1 HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKIÖ	Sukunimi Släktnamn Vesanen	Etinimi Förnamn Mira
	Osoite Adress Aleksis kiven katu 11 a D 89, 00510 Helsinki	
ANSÖKAREN? ELLER ANSVARS- PERSON FÖR UNDERSÖK- NINGSGRUPPEN	Puhelin Telefon 044 068 6564	Sähköpostiosoite E-postadress miravesanen@hotmail.com
	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-/forskningsanstalt ☐ 1 Yliopisto / tiedekorkeakoulu - Universitet / vetenskapshögskola ☒ 2 Ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskola ☐ 3 Toisen asteen oppilaitos - Andra stadlets läroanstalt ☐ 4 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt ☐ 5 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola	
Suoritettut tutkinnot Utförda examina Restonomi AMK (MiraVesanen)		
2 TUTKIMUK- SEN OHJAAJA/ JOHTAJA HANDLEDARE FÖR UNDERSÖK- NINGEN	Nimi Namn Tiina Pusa	Puhelin toimeen Telefon till tjänsten 046 856 7261
	Toimipaikka ja osoite Verksamhetsplats och adress Laurea ammattikorkeakoulu, Tikkurila / Ratatie 22, 01300 Vantaa	
3 TUTKIMUS UNDER- SÖKNINGEN	Oppiarvo/ammatti Lär grad/yrke Lehtori, TaT	
	Tutkimuksen kohde Objektet för undersökningen ☐ 1 päiväkotihoidon vård på daghem ☒ 3 esiopetus förskoleundervisning ☐ 2 perhepäivähoito familjedagvård ☐ 4 leikkitoiminta lekverksamhet ☐ 5 kotihoidon tuki hemvårdsstöd ☐ 6 yksityisen hoidon tuki privatvårdsstöd	
Muu kohde Annat objekt ☐ 7 Mikä Vilket:.		
Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) "Musta tulee isona yhtä vahva kuin dinosaurus" Miten luovien toimintojen avulla voidaan rohkaista lapsia käyttämään mielikuvitustaan ja rakentaa heille minä tarinaa?		
Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/ tutkimuslaitoksessa 6.2.2015 Datum då forskningsplanen godkänts på läro-/ forskningsanstalten		
☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Forskningsplanen bifogas		
3 TUTKIMUS (jatkuu) UNDER- SÖKNINGEN (forts.)	Tutkimuksen taso/laatu Undersökningens nivå/kvalitet ☐ 1 Väitöskirja Doktorsavhandling ☐ 2 Lisensiaattitutkimus Licentiatavhandling ☐ 3 Pro gradu ☐ 4 Kandidaatin tutkielma Kandidatsavhandling ☐ 5 Ylempi AMK Högre YHS ☒ 6 AMK YHS ☐ 7 Muu, mikä Annan, vilken	
	Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ) ☐ 1 Kysely Enkät ☒ 2 Haastattelut Intervjuer ☐ 3 Asiakirja-/tilastoanalyysi Dokument-/statistikanalys ☐ 4 Koeasetelma Provninstallation ☒ 5 Havainnointi Observation ☐ 6 Muu, mikä Annan, vilken	
Aineiston suunniteltu keruu-aika Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterial Alkaa Börjar 23.2.2015 Päätyy Upphör 31.3.2015		Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig Päivämäärä Datum 29.5.2015

Helsingin kaupunki
Varhaiskasvatusvirasto

Helsingin kaupunki
Barnomsorgsverket

TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS

ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND

<p>4 TUTKIMUS- SUUNNITELMA AN JULKISUUS FORSKNINGS- PLANEENS OFFENT- LIGHET</p>	<p>☒ Annan varhaiskasvatusvirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille. <i>Jag ger barnomsorgsverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min forskningsplan till utomstående.</i></p> <p>☐ Tutkimussuunnitelmastani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille. <i>Uppgifter om min forskningsplan får inte lämnas ut till utomstående.</i></p>
<p>5 ASIAKIRJA- TIEDOT DOKUMENT- UPPGIFTER</p>	<p>Lupaa haetaan seuraavin salassapidettäviin asiakirjatietoihin (mitä tietoja ja mistä) <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialväsandets dokument, vilka uppgifter och varifrån</i> [REDACTED] esiopetussuunnitelmat vanhempien suostumuksella ja yhteistyössä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa.</p> <p>Arvio varhaiskasvatusvirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms.) <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamkas barnomsorgsverket (Anskaffning av undersökningsmaterialet, plockning av data från klientdataregistret, o.d.)</i> Ei kuluja</p>
<p>6 KÄYTTÖ- OIKEUDET ÄTKOMST- RÄTTIGHETER</p>	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta varhaiskasvatusviraston tietojärjestelmään? <i>Har den sökande ansökt eller tänker han ansöka om åtkomsträttigheter till barnomsorgsverkets datasystem för undersökningen?</i></p> <p>☒ 1 Ei Nej ☐ 2 Kyllä Ja</p> <p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p>
<p>7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT JA SUOSTUMUS ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN OCH SAMTYCKE</p>	<p>Muut asiakirjatiedot, mitkä, mistä ja millaisin luvin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p>Muut tiedot (esim. tutkittavilta haastatteluin/kyselyin saatavat tiedot, näytteet yms.) <i>Andra uppgifter (t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover mm.)</i></p> <p>Kyselylomake lapsille, havainnointilomake ohjaajalle, yhteydenotto / suostumuskirje vanhemmille</p> <p>☒ Liitteenä mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjoista <i>Modeller av kontakt- och informationsbrev samt dokument om samtycke bifogas</i></p>
<p>8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPI (liitteenä esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta)</p> <p>TYPER AV DATA I UNDERSÖKNINGS- REGISTRET (ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgiftslagen bifogas)</p>	<p>☒ 1 Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Ei synny rekisteriä. <i>Undersökningen innehåller inte uppgifter som personer kan identifieras av. Register uppstår inte.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimusrekisteriin kerättävät tunnistetiedot (yksilöintiedot eriteltyinä (myös esim. kuva- tai videomateriaali, joista henkilö on tunnistettavissa, edellyttää tutkimusrekisteriä) <i>Specifisering över individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister (även t. ex. bild- och videomaterial, ur vilket personer kan identifieras, kräver ett undersökningsregister)</i></p>
<p>9 TUTKIMUS- AINEISTON SUOJAUS LUVATONTA KÄSITTELYÄ VASTAAN SKYDD AV UNDERSÖK- NINGEN MATERIALET MOT OLOVLIG BEHANDLING</p>	<p>Tunnistetietojen käyttö tutkimuksessa</p> <p>☒ 1 Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja. <i>Undersökningsmaterialet innehåller inte identifieringsuppgifter.</i></p> <p>☐ 2 Tunnistetiedot poistetaan ennen analyysivaihetta. <i>Identifieringsuppgifterna avlägsnas före analyskedet.</i></p> <p>☐ 3 Analyysi tehdään tunnistetiedoin. Perustelu tunnistetietojen säilyttämiselle aineistossa: <i>Analysen görs med identifieringsuppgifter. Motivering till att identifieringsuppgifterna bevaras i materialet:</i></p> <p>Jos analyysi tehdään tunnistetiedoin, miten aineiston suojaus on järjestetty? Om analysen görs med identifieringsuppgifter, hur har dataskyddet av materialet ordnats?</p> <p>Atk:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa <i>Skyddsåtgärder av materialet som behandlas med adb</i></p>

Helsingin kaupunki
Perhätieteiden tutkimuskeskusHelsingin kaupunki
BarnomsorgsverketTUTKIMUSLUPA-
HAKEMUSANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND

3

	<p>☐ 1 käyttäjätunnus användarkod</p> <p>☐ 2 salasana lösenord</p> <p>☐ 3 käytön rekisteröinti användarregistrering</p> <p>☐ 4 kulun valvonta passerkontroll</p> <p>☐ 5 muu övrigt skydd</p> <p>Kuvaltkaa muu suojaustapa tarkemmin eri käsittelyvaiheiden osalta. Beskriv det övriga skyddsåtgärder i detalj i olika skeden av behandlingen av data.</p> <p>Kuka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta (henkilön nimi)? Vem ansvarar för registerföring och dess laglighet (personens namn)?</p>
<p>10 TUTKIMUS- AINEISTON HAVITTÄ- MINEN/ ARKISTOINTI</p> <p>FÖRSTÖ- RING/ ARKIVERING AV UNDERSÖK- NING- MATERIALET</p>	<p>Tutkimusaineiston hävittäminen tai arkistointi tutkimuksen päätyttyä Förstöring eller arkivering av undersökningsmaterialet efter undersökningen</p> <p>10.1 Tutkimuksen henkilörekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä: Personregistret förstörs efter undersökningen:</p> <p>☐ 1 Tutkimusaineisto ja tunnistetiedot hävitetään kokonaisuudessaan, miten ja milloin? Undersökningsmaterialet och identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när?</p> <p>☒ 2 Tutkimusaineisto säilytetään ilman tunnistetietoja, tunnistetietojen hävittämistapa? Undersökningsmaterialet förvaras utan identifieringsuppgifter, identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när? Aineisto kerätään nimettömänä</p> <p>10.2 tai tutkimusaineisto arkistoidaan tunnistetiedoin tutkimuksen päätyttyä: eller undersökningsmaterialet arkiveras med identifieringsuppgifter efter undersökningen:</p> <p>☐ 1 Arkistolaisa tarkoitettuna viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti, mihin? Enligt arkivbildningsplanen som myndighetsmaterial med stöd av stadagandena i arkivlagen, var?</p> <p>☐ 2 Aineiston arkistointiin haetaan Kansallisarkiston lupa ilman tunnistetietoja. För arkivering av materialet utan identifieringsuppgifter anhålls tillstånd hos Nationalarkivet.</p>
<p>11 TUTKIMUK- SEN EETTINEN ARVIOINTI</p> <p>ETISK BEDÖMNING AV UNDER- SÖKNINGEN</p>	<p>Miten eettiset näkökohdat on otettu huomioon tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa? Hur har de etiska aspekterna beaktats i planeringen av undersökningen och dess genomförande?</p> <p>Osallistuminen on vapaaehtoista ja kysymme huoltajilta luvan osallistumiseen sekä dokumentointiin. Lapset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyöstä eikä heitä arvioida prosessin aikana. Osallistujat on valittu yhteistyössä työelämäohjaajan kanssa.</p>

Liite 9 Tutkimuslupa

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

6.2.2015

Heli Mattila / Mira Vesanen
Laurea Ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haemme tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle. Opinnäytetyön aiheena on rohkaista lapsia mielikuvituksen käyttöön ja rakentaa heille minä tarinaa luovien menetelmien avulla. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja se toteutetaan viikoilla 9-10 aamupäivisin. Toimintakertoja on viisi ja niihin valitaan yhdessä [REDACTED] ryhmän lastentarhanopettajan, [REDACTED] kanssa kuusi osallistujaa. Opinnäytetyömme ohjaajana toimii Laurea-ammattikorkeakoulun lehtori Tiina Pusa, 046 856 7261, tiina.pusa@laurea.fi. Työelämäohjaajanamme toimii [REDACTED]. Opinnäytetyön toteutuksesta ei synny kuluja päiväkodille.

Toiminnan tuloksia ja kerättyä aineistoa käytetään vain opinnäytetyössä. Osallistujien henkilöllisyys ei paljastu. Osallistuminen on vapaaehtoista. Tulemme kysymään luvan lasten vanhemmilta osallistumiseen sekä aineiston dokumentointiin.

Sitoudumme toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti sekä noudattamaan salassapitovelvollisuutta.

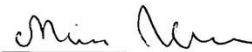
Liitteenä opinnäytetyösuunnitelma sekä yhteydenotto / suostumuslomake.

Paikka ja päiväys

Vantaalla 6.2.2015

Heli Mattila
Laurea Ammattikorkeakoulu

Mira Vesanen
Laurea Ammattikorkeakoulu

Tutkimuslupa hyväksytty

 7.2.2015

Paikka ja päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys